



# ELÄKÖÖN RAKENNUS!

UUSI KÄYTTÖTARKOITUS – UUSI ELÄMÄ

---

EUROOPAN RAKENNUSPERINTÖPÄIVÄT 2013



# LÄNGE LEVE BYGGNADEN!

NYTT ANVÄNDNINGSSÄNDAMÅL – NYTT LIV

---

DAGARNA FÖR EUROPAS BYGGNADSRV 2013

## EUROOPAN RAKENNUSPERINTÖPÄIVÄT

**E**uroopan rakennusperintöpäivien (ERP) tarkoituksena on edistää rakennuskulttuurin ja kulttuuriperinnön tuntemusta ja arvostusta. Rakennusperintöpäiviä, englanniksi European Heritage Days, vietetään Euroopan neuvoston ja Euroopan komission aloitteesta. Joka syksy järjestettäviin rakennusperintöpäiviin osallistuu arviolta 20 miljoonaa ihmistä 50 maassa.

Suomessa vuoden 2013 rakennusperintöpäiviä vietetään 6.-8. syyskuuta teemalla Eläköön rakennus! Teeman kautta halutaan tuoda esiin vanhojen rakennusten, rakennuskokonaisuuksien ja rakennelmien uusiokäyttöä.

Ilman käyttöä jäänyt kohde saa muutoksen myötä uuden elämän rapistumisen sijaan. Korjaaminen uuteen käyttöön säilyttää ja tekee näkyväksi alueen historiaa. Kunnostettu rakennus lisää parhaimmillaan koko alueen viihtyisyyttä ja yhteisöllisyyttä sekä kannustaa pitämään lähiympäristöstä entistä parempaa huolta.

Suomessa rakennusperintöpäiviä koordinoi ympäristöministeriön nimittämä työryhmä, jossa ovat mukana Museovirasto, Opetushallitus, Suomen Kotiseutuliitto, Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura ry ja ympäristöministeriö.

## DAGARNA FÖR EUROPAS BYGGNADSARV

**S**yftet med Dagarna för Europas byggnadsarv är att främja kännedomen om och uppskattningen av byggnadskulturen och kulturarvet. Byggnadsarvsdagarna, European Heritage Days, firas på initiativ av Europarådet och Europeiska kommissionen. Uppskattningsvis 20 miljoner människor i 50 länder deltar i evenemanget som arrangeras varje höst.

I Finland ordnas byggnadsarvsdagarna 2013 den 6–8 september med temat Länge leve byggnaden! Med hjälp av detta tema vill man föra fram återanvändningen av gamla byggnader, byggnadshelheter och anläggningar.

En byggnad som har stått oanvänd får genom att den renoveras nytt liv istället för att förfalla. När en byggnad rustas upp för ett nytt ändamål bevaras och synliggörs området historia. I bästa fall ökar den upprustade byggnaden trivseln i hela området och uppmuntrar folk att ta bättre hand om sin närmiljö.

I Finland koordineras Dagarna för Europas byggnadsarv av en arbetsgrupp som utsetts av miljöministeriet. I den ingår Museiverket, Utbildningsstyrelsen, Finlands Hembygdsförbund, Föreningen för kulturarvsfostran i Finland och miljöministeriet.

# ELÄKÖÖN RAKENNUS!

UUSI KÄYTTÖTARKOITUS – UUSI ELÄMÄ

---

EUROOPAN RAKENNUSPERINTÖPÄIVÄT 2013

# LÄNGE LEVE BYGGNADEN!

NYTT ANVÄNDNINGSÄNDAMÅL – NYTT LIV

---

DAGARNA FÖR EUROPAS BYGGNADSARV 2013

**Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:27**

Toimitus: Mikko Närhi ja Euroopan  
rakennusperintöpäivien työryhmä  
Taitto: ROKdesign  
Paino: Multiprint Oy  
Käännökset: PasaNet Oy

Kannen kuvat:

Kuntomaneesi, Suomenlinna, Helsinki  
Sähkötalo ja muuntamokahvila, Kokemäki

ISBN 978-952-67328-7-9 (nid.)

ISBN 978-952-67328-8-6 (PDF)

Julkaisun on rahoittanut ympäristöministeriö.

**Finlands Hembygdsförbunds publikationer A:27**

Redaktion: Mikko Närhi och arbetsgruppen för  
Dagarna för Europas byggnadsarv  
Ombrytning: ROKdesign  
Tryck: Multiprint Oy  
Översättning: PasaNet Oy

Pärbilder:

Kuntomaneesi gym, Sveaborg, Helsingfors  
Elmuseum och transformatorstationscafé,  
Kokemäki

ISBN 978-952-67328-7-9 (inbunden)

ISBN 978-952-67328-8-6 (PDF)

Utgivningen finansieras av miljöministeriet.

# ELÄKÖÖN RAKENNUS!

UUSI KÄYTTÖTARKOITUS – UUSI ELÄMÄ

---

# LÄNGE LEVE BYGGNADEN!

NYTT ANVÄNDNINGSSÄNDAMÅL – NYTT LIV



## ELÄKÖÖN RAKENNUS, ELÄKÖÖN ELÄVÄ KULTTUURIYMPÄRISTÖ!

Rakennuksiin liittyy paljon muistoja ja tunteita. Tunneside rakennukseen ei edellytä sen omistamista, eikä aina edes sen liittymistä omiin henkilökohtaisiin kokemuksiin.

Minulle erityinen rakennus on Helsingin Olympiastadionin torni, jossa omat isovanhempani ovat tavanneet ensimmäistä kertaa. Isoisäni Tapio oli nuoresta pojasta saakka ollut kiinnostunut ilmailusta ja ollut innokas lennokkiharrastaja. Hän päätyi jatkosodan syttyessä opettamaan lotille lentokoneiden tunnistamiseen liittyviä taitoja. Stadikan hehkeiden ilmavalvontalottien joukosta erottui silloin yksi tyttö ylitse muiden. Anna-Maija ja Tapio kohtasivat, ja oman sukuhistoriani yksi tarina alkoi.

Tämä sukutarina teki minuun jo lapsena syvän vaikutuksen. Olen aina kokenut Stadionin tornin ”omakseni”, vaikka tapahtumat ovat sattuneet kauan ennen syntymääni. Tornin ei tunnu pelkältä rakennukselta, vaan kuin tutulta, jonka hyvinvointi ja kuulumiset kiinnostavat. Olen onnellisessa asemassa, sillä kyseinen rakennus on suojeltu ja ikoninen osa suomalaista rakennusperintöä.

Monen muun ihmisen tärkeät rakennukset eivät ole näin onnellisessa asemassa. Rakennusten vanhat käyttötarkoitukset loppuvat – ihmiset muuttavat, elinkeinot muuttuvat, kunnat yhdistyvät ja kouluja lakkautetaan. Rakennuksia jää tyhjilleen rapistumaan. Samalla rapistuu tärkeiden tarinoiden ja muistojen syntysijoja. Tyhjenevien rakennusten säilymisen elinehto on usein uuden käyttötarkoituksen keksiminen. Rakennukset säilyvät, kun niissä on elämää.

Vuonna 2013 Euroopan rakennusperintöpäivien teemana on Eläköön rakennus! Itse näen teemassa

kaksi merkitystä: yhtä hyvin voisi huudahtaa ”Hurraa rakennus!” tai ”Pitkää elämää, rakennus!” Tänä vuonna juhlistamme toisaalta rakennusta itsessään, toisaalta toivomme sen pysyvän hyvässä kunnossa ja käytössä kauan.

Pyysimme kaikilta suomalaisilta ilmiantoja rakennuksista ja rakennelmista, joissa käyttötarkoitus on muuttunut. Ilmoituksia tuli lähes sata – siitä kiitos kaikille vastaajille! Saimme mitä moninaisimpia, ihania ja kannustavia tarinoita rakennusten uudesta elämästä. Uusia käyttötarkoituksia olivat toteuttaneet niin yksityiset ihmiset, kunnat kuin yrityksetkin. Sen seurauksena rakennus ja sen sisältämät tarinat ja historia kulkeutuvat yhä uusille sukupolville.

Tämä kirja esittelee pienen osan näistä rakennuksista ja häivähdyksen niiden sisältämistä tarinoista. Toivon, että se innoittaa lukijoita miettimään uusia käyttötarkoituksia omassa elinpiirissään oleville rakennuksille, joiden vanha käyttö on loppunut tai loppumassa.

Tämä kirja on syntynyt niiden ihmisten ansiosta, jotka osallistuivat Ilmianna rakennus -haasteeseen. Kiitos myös kaikille yksityisille ihmisille, yhteisöille ja yrityksille ympäri Suomea, jotka ovat tarttuneet haasteeseen, kunnostaneet vanhan rakennuksen ja luoneet sille uuden elämän.

### **Anna Simola**

*hallitussihteeri, ympäristöministeriö*

*Euroopan rakennusperintöpäivien työryhmän puheenjohtaja*

## LÄNGE LEVE BYGGNADEN, LÄNGE LEVE DEN LEVANDE KULTURMILJÖN!

**D**et är många minnen och känslor kopplade till byggnader. Man behöver inte äga en byggnad för att ha ett känslomässigt band till den, och ibland är det inte ens kopplat till ens egna personliga upplevelser.

För mig är tornet vid Olympiastadion i Helsingfors en speciell byggnad. Det var där mina egna morföräldrar träffades första gången. Min morfar Tapio hade sedan han var ung pojke varit intresserad av flyg och var en entusiastisk modellplansflygare. När fortsättningskriget bröt ut fick han som uppgift att lära lottor känna igen flygplan. Det var en flicka som stack ut bland luftbevakningslottorna som samlades vid Olympiastadions torn. Anna-Maija och Tapio träffades, och en av berättelserna i min egen släkthistoria fick sin början.

Redan som barn gjorde den här släkthistorien djupt intryck på mig. Jag har alltid upplevt tornet vid Stadion som ”mitt eget”, även om det som hände där hände långt innan jag föddes. Tornet känns inte bara som en byggnad, det känns som en bekant som man vill veta hur det går för. Jag är lyckligt lotrad, för just den här byggnaden är skyddad och en ikonisk del av Finlands byggnadsarv.

De viktiga byggnaderna i många andra människors liv är inte lika lyckligt lottade. Byggnadernas gamla användningsändamål upphör – människor flyttar, sätten att tjäna sitt levebröd förändras, kommuner slås ihop och skolor dras in. Byggnaderna står tomma kvar och förfaller. Samtidigt förfaller platserna där viktiga berättelser och minnen uppstått. Livsvillkoret för att tomma byggnader ska bevaras är ofta att man hittar ett nytt användningsändamål. Byggnader bevaras när det finns liv i dem.

Temat för Dagarna för Europas byggnadsarv 2013 är Länge leve bygganden! Själv ser jag två

betydelser för det här temat: man skulle lika gärna kunna ropa ”Hurra för byggnaden!” eller ”Må du leva länge, byggnaden!” I år firar vi å ena sidan byggnaden i sig själv, å andra sidan hoppas vi att den ska förbli i gott skick och användas länge.

Vi bad alla finländare anmäla byggnader och anläggningar som har fått ett nytt användningsändamål. Det kom in nästan hundra anmälningar – tack till alla som svarade! Vi fick in många slags härliga och uppmuntrande historier om hur byggnader har fått nytt liv. Det är både privatpersoner, kommuner och företag som har förverkligat de nya användningsändamålen. Som en följd av detta förs byggnaden och de berättelser och den historia den bär på vidare till nya generationer.

Den här boken presenterar en liten del av dessa byggnader och ger en skymt av de berättelser de bär på. Jag hoppas att den ska inspirera läsarna till att fundera ut nya användningsändamål för byggnader i deras egen omgivning som inte längre används eller som snart inte används längre.

Boken har uppkommit tack vare de människor som deltog i utmaningen Ilmianna rakennus (ung. Anmäl en byggnad). Tack även till alla privatpersoner, samfund och företag runt om i Finland som har antagit utmaningen, rustat upp en gammal byggnad och gett den nytt liv.

### **Anna Simola**

*regeringssekreterare, miljöministeriet*

*Ordförande i arbetsgruppen för Dagarna för Europas byggnadsarv*

# SISÄLLYS

Eläköön rakennus, eläköön elävä kulttuuriympäristö! .....	6	Rakennelmat uudessa käytössä .....	38
Koulut jatkavat kulttuurielämäänsä.....	10	Käsityöläisyys elää kaupunkien puutalokortteleissa .....	40
Maallisesta pyhäksi.....	14	Rakennuksen historia tuo asumiseen tunnelmaa .....	42
Kartanoelämää uuteen muottiin.....	16	Vanhan saunan uusi elämä .....	48
Entiset talousrakennukset.....	18	Galleriat .....	50
Meijereistä hävisi maito, tilalle kulttuuria .....	22	Nykyisiä hotelleja ja ravintoloita .....	52
Sairaat siirtyvät, rakennukset jäävät .....	24	Työpajojen aherruksesta herkutteluhetkiin.....	56
Sotilasmuistoja Haminassa .....	26	Turun omalaatuiset kapakat .....	58
Suljetuista tehtaista kulttuurin ja taiteen keskuksiksi .....	28	Kokoontumistiloja asuinalueelle.....	60
Teknologian rakennukset muuttuvat ajassa .....	32	Tämän julkaisun ja vuositeeman tarina.....	66
Liikuntapaikkoja varastohalleista .....	34		
Langoista ja kankaista uuden kulttuurin kutojiksi .....	36		



# INNEHÅLL

Länge leve byggnaden, länge leve den levande kulturmiljön! .....	7	Tyger och garn väver ny kultur .....	37
Skolornas kulturella liv fortsätter.....	11	Anläggningar i ny användning .....	39
Det jordiska blir heligt.....	15	Hantverket lever i städernas trähuskvarter.....	41
Herrgårdsliv i nytt format.....	17	Byggnadens historia ger boendet atmosfär.....	43
Före detta ekonomibygnader .....	19	Nytt liv i gammal bastu.....	49
Mjölken byttes mot kultur på mejerierna .....	23	Gallerier.....	51
De sjuka flyttar, byggnaderna finns kvar .....	25	Nutida hotell och restauranger .....	53
Krigsminnen i Fredrikshamn .....	27	I verkstäderna har möda bytts ot smakupplevelser.....	57
Stängda fabriker centrum för konst och kultur.....	29	Åbos unika krogar .....	59
Tekniska byggnader ändras med tiden.....	33	Möteslokaler i bostadsområden .....	61
Motionsställen i lagerhallar .....	35	Historien bakom publikationen och årets tema.....	66

# KOULUT JATKAVAT KULTTUURIELÄMÄÄNSÄ

Kansakouluja alettiin Suomessa rakentaa jo 1850-luvulla ja vuoden 1866 asetuksen mukaan niitä tuli olla joka pitäjässä. Tavoitteena oli, että jokaisella lapsella olisi mahdollisuus saada opetusta lähellä kotia. Siksi kouluja 1900-luvulla nousi käytännössä jokaiseen suomalaisen kylään. Kun kouluja lakkautetaan esimerkiksi oppilasmäärien pientymisen tai taloudellisten syiden takia, ne voivat siirtyä muunlaiseen käyttöön, kylä- ja seurantaloiksi.

## SAJANIEMEN KOULU, LOPPI

### SAJANIEMI SKOLA, LOPPIS



KUVA | BILD: ANNE MALIN

**SAJANIEMEN** pieni kyläkoulu rakennettiin vuonna 1933 ja se toimi kouluna yhtäjaksoisesti 70 vuotta, aina vuoteen 2003 asti. Rakennuksen omistaa Lopen kunta ja se on vuokrattu Sajaniemen Taidemäki ry:lle, joka ylläpitää rakennuksessa Sajaniemen ja Joentaan kyläläisille kulttuuri- ja hyvinvointikeskusta. Eri yhdistykset ja yritykset järjestävät kausittaisia tapahtumia, harrastustoimintaa ja hoitopalveluita.

**DEN LILLA** byskolan i Sajaniemi byggdes 1933 och användes som skola utan uppehåll i 70 år, fram till 2003. Det är Loppis kommun som äger byggnaden och den är uthyrd till Sajaniemen Taidemäki ry som underhåller byggnaden som kultur- och friskcenter för byborna i Sajaniemi och Joentaka. Olika föreningar och företag ordnar säsongsbetonade evenemang, hobbyverksamhet och vårdservice.

# SKOLORNAS KULTURELLA LIV FORTSÄTTER

Redan på 1850-talet började man bygga folkskolor i Finland och enligt 1866 års förordning skulle de finnas i varje socken. Målet var att alla barn skulle ha möjlighet att få undervisning nära hemmet. Därför byggde man under 1900-talet praktiskt taget skolor i varje finländsk by. När skolor dras in, till exempel på grund av sviktande elevunderlag eller av ekonomiska orsaker, kan de användas för andra ändamål, som bya- eller föreningshus.

## SORKAN KYLÄTALO, RAUMA

### SORKKA BYAHUS, RAUMO



KUVA | BILD, SORKKAN KYLÄTALO, ARKISTO | SORKKA BYAHUS, ARKIV

**SORKAN** kyläkoulu Raumalla rakennettiin talkoilla vuonna 1887. Kun koulutoiminta lakkasi, kyläläiset päättivät vuokrata tyhjilleen jääneen koulun takaisin itselleen. Koulun lopetuksen jälkeen kylään oli iskenyt ”masennus ja apatia”, joka on nyt kylätalon toiminnalla saatu häviämään. Taloa pidetään lämpimänä viikoittain vaihtuvalla lämmitysvuorolla, joka pitää talon perinteiset pönttöuunit suloisen lämpiminä.

**SORKKA** byskola i Raumo byggdes på talko 1887. När skolverksamheten upphörde beslöt byborna att hyra den tomma skolan själva. Byn hade drabbats av ”depression och apati” sedan skolan lades ner. Med hjälp av verksamheten i byahuset har man kunnat ändra på det. Man turas om att värma upp huset en vecka var. Det håller de traditionella kakelugnarna i huset behagligt varma.

## NYSTADS BIBLIOTEK, NYSTAD



Kuva | Bild: UUDENKAUPUNGIN KIRJASTO, ARKISTO | NYSTADS BIBLIOTEK, ARKIV

**UUDENKAUPUNGIN** kaupunginkirjaston rakennus valmistui ala-alkeiskouluksi vuonna 1854 ja muutettiin reaalikouluksi vuonna 1864. Sittemmin koulua laajennettiin kahteen otteeseen. Kirjasto toimi rakennuksessa vuodet 1875–1902. Kirjastopalvelut siirrettiin toisaalle, mutta palautettiin takaisin samaan rakennukseen vuonna 1957. Kirjasto toimi rakennuksessa ensin kansalaisopiston kanssa. Sittemmin opistotoiminta siirtyi muualle ja vuonna 1982 talo kunnostettiin kokonaan kirjaston käyttöön. Rakennuksen arvellaan olevan yksi pisimpiä julkisessa käytössä olevia puutaloja: talo on Rauhankadun puolelta 75 metriä pitkä.

**BYGGNADEN** som inhyser Nystads stadsbibliotek byggdes som lägre elementarskola 1854 och blev realskola 1864. Senare utvidgades skolan i två omgångar. Mellan åren 1875–1902 verkade ett bibliotek i byggnaden. Bibliotekstjänsterna flyttades till en annan plats, men återvände till samma byggnad 1957. Först verkade biblioteket i byggnaden tillsammans med medborgarinstitutet. Senare flyttade medborgarinstitutet och 1982 renoverades huset helt för att användas som bibliotek. Byggnaden antas vara ett av de längsta trähus som är i offentligt bruk: på sidan som vetter mot Rauhankatu är huset 75 meter långt.

## KAARINA-TEATTERI, KAARINA

### KAARINA-TEATTERI, S:T KARINS



KUVA | BILD: KAARINA-TEATTERI, ARKISTO | KAARINA-TEATTERI, ARKIV

**KAARINAN** ensimmäinen kansakoulu, Rantakulman koulurakennus vuodelta 1883, on nyt Kaarina-teatterin tiloina. Koulun rakennustyöt rahoitettiin aikoinaan kunnan ”viinaverorahojen” säästöillä. Teatteri aloitti harrastajateatterina vuonna 1983 – satavuotiaassa rakennuksessa. Pihassa on myös kahdensadan hengen kesäteatteri. Vanhan alakoulun rakennuksessa toimii Kaarinan Nuorisoteatteri. Paikkaa kutsutaankin nyt Kaarinan kulttuurikukulaksi.

**DEN FÖRSTA** folkskolan i S:t Karins, skolbyggnaden Rantakulma från 1883, används nu av Kaarina-teatteri. Skolbygget finansierades i tiderna av överskottet från kommunens ”spritkattemedel”. Teatern inledde sin verksamhet som amatörteater 1983 i den då hundraåriga byggnaden. På gården finns också en sommarteater som rymmer tvåhundra besökare. I den gamla småskolbyggnaden verkar ungdomsteatern Kaarinan Nuorisoteatteri. Platsen kallas nu också för S:t Karins kulturkulle.



# MAALLISESTA PYHÄKSI

Uskonnolliseen käyttöön on kautta aikojen suunniteltu komeita kirkkoja ja muita kirkollisia rakennuksia. On kuitenkin mahdollista muuttaa alkuperältään aivan erilainen rakennus uskonnolliseksi tilaksi ja vihkiä se kirkoksi.

## PYHÄJÄRVEN KAPPELLI, TAMPERE

## PYHÄJÄRVI KAPELL, TAMMERFORS



**TAMPEREEN** Pyhäjärven Viikinsaaren tanssilavan putka valmistui vuonna 1899. Se muutettiin Tampereen kaupungin aloitteesta ja taitelija Ilkka Väätin suunnitelman pohjalta hiljentymispaikaksi ja taideteokseksi. Kappeli vihittiin kirkolliseen käyttöön helluntaina 1995. Kappelissa on alkukristillistä aikaa kuvaava esihuone sekä kaksi kirkollista tilaa, luterilainen ja ortodoksinen. Kappelissa kastetaan lapsia ja vihitään pareja. Joka elokuussa kappelissa vietetään pyhän Aleksanteri Syväriläisen vedenpyhitysjuhla.

**HÄKTET** vid dansbanan på Viikinsaari i Pyhäjärvi i Tammerfors byggdes 1899. Den gjordes om till ett konstverk planerat av Ilkka Väätti och invigdes till kyrka på pingstdagen 1995. Initiativet till konstverket kom från Tammerfors stad. Både den lutherska och ortodoxa kyrkan har godkänt platsen för kyrkobruk. Kapellet har ett förhus som beskriver den urkristna tiden samt två kyrkorum, ett lutherskt och ett ortodoxt. I kapellet döper man barn och viger brudpar. I augusti varje år firar man sankt Aleksanteri Syväriläinens vattenvälsignelsehögtid i kapellet.

# DET JORDISKA BLIR HELIGT

Genom tiderna har ståtliga kyrkor och andra kyrkobyggnader konstruerats för religiöst bruk. Men även en byggnad som ursprungligen varit något helt annat än en religiös lokal kan göras om till en kyrka.

## HUOPALAHDEN KIRKKO, HELSINKI

## HOPLAX KYRKA, HELSINGFORS



KUVA | Bild: HUOPALAHDEN KIRKKO, MERISTO | HOPLAX KYRKA, ERIC V.

**VUONNA** 1908 Haagan pitäjään valmistunut nuorisoseurantalo ”Suomalaisuuden pirtti” otettiin vuonna 1917 Haagan seurakunnan kirkollisen käyttöön ja vihittiin kirkoksi vuonna 1924. Rakennuksessa toimi myös koulu vuosina 1908–1928. Rakennukseen on tehty laajoja muutoksia, mutta sen seurantalomainen arkkitehtuuri on edelleen nähtävissä. Niin rakennuksen nykyinen ulkomuoto kuin vuonna 1932 pystytetty kellotapuli ovat arkkitehti Albert Nybergin käsialaa.

**UNGDOMSFÖRENINGSHUSET** ”Suomalaisuuden pirtti” (ung. Finsketens storstuga) som färdigställdes i Haga socken 1908 togs 1917 i bruk av Haga församling och invigdes till kyrka 1924. Åren 1908–1928 verkade även en skola i byggnaden. Det har gjorts omfattande ändringar i byggnaden, men man kan fortfarande se den föreningshusaktiga arkitekturen. Arkitekt Albert Nyberg ligger bakom såväl byggnadens nuvarande yttre som klockstapeln som restes 1932.

# KARTANOELÄMÄÄ UUTEEN MUOTTIIN

Kartanot ovat olleet keskiajalta lähtien monipuolisia maaseudun kehityskeskusiksi. Niiden kautta uudet viljelystavat ja -tekniikat ovat levinneet Suomeen. Kartanoiden säätyläiselämä toi eurooppalaisen tapakulttuurin maahan. Kartanorakennusten ylläpito sitoo varoja ja siksi niitä onkin siirtynyt myös julkiseen käyttöön. Osa yksityisomistuksessa olevista kartanoista on auki myös yleisölle.

## ERSTAN KARTANO, NASTOLA

## ERSTAN KARTANO, NASTOLA



**ERSTAN** kartanon historia alkaa 1650-luvulta, säteriratsutila siitä tuli vuonna 1683. Päärakennus siirrettiin nykyiselle paikalleen 1830-luvulta ja sai nykyisen muotonsa vuonna 1892. Kartanorakennuksen on omistanut vuodesta 1987 alkaen Kaarisilta ry, joka on tehnyt kartanosta erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden taide- ja toimintakeskuseksi. Kaarisilta tarjoaa päivätoimintaa ja musiikin ja kuvallisen ilmaisun ammatillista koulutusta erityisopetuksena.

**HERRGÅRDEN** Erstan kartanos historia börjar på 1650-talet. År 1683 blev den ett säterirusthåll. Huvudbyggnaden flyttades till sin nuvarande plats på 1830-talet och fick sin nuvarande skepnad 1892. Sedan 1987 ägs herrgårdsbyggnaden av Kaarisilta ry, som har gjort den till ett konst- och aktivitetscentrum för personer som behöver särskilt stöd. Kaarisilta erbjuder dagsverksamhet och specialyrkesutbildning i musik och visuell framställning.



# HERRGÅRDSLIV I NYTT FORMAT

Sedan medeltiden har herrgårdarna varit mångsidiga utvecklingscentra för landsbygden. Via dem har nya odlingsätt och -tekniker spridit sig till Finland. Överklasslivet på herrgårdarna förde med sig europeiska seder och bruk till landet. Underhållet av herrgårdsbyggnaderna kräver resurser och därför har de också övergått även till offentligt bruk. En del av de privatägda herrgårdarna är också öppna för allmänheten.

## SILVASTIN KARTANO, MIKKELI

### SILVASTIN KARTANO, S:T MICHEL



KUVA | BILD: TOMMI UTMANEN | PLAAJA & ÅRVO DESIGN OY

**SILVASTIN** päiväkotiki Mikkeliissä toimii Silvastin kartanon päärakennuksessa, joka rakennettiin talonpoikaisperinteen mukaan 1850-luvulla. Silvastin kartano on antanut nimensä koko nykyiselle Silvastin kaupunginosalle. Vuonna 1996 kaupunki kunnosti rakennuksen ja siinä avattiin ryhmäperhepäivähoitopaikka, joka vuonna 2009 muuttui päiväkodiksi. Lasten iloksi päiväkodissa käyvät myös Inkeri-mummo ja Onni-pappa leipomassa ja leikkimässä lasten kanssa.

**SILVASTI** daghem i S:t Michel finns i huvudbyggnaden på herrgården Silvastin kartano, som byggdes i allmogestil på 1850-talet. Silvastin kartano har gett namn åt hela stadsdelen Silvasti. Staden renoverade byggnaden 1996 och öppnade ett gruppfamiljedaghem, som 2009 gjordes om till daghem. Till barnens glädje besöker även mormor Inkeri och morfar Onni dagiset och bakar och leker med barnen.

# ENTISET TALOUSRAKENNUKSET

Kivinavettoja alettiin rakentaa Suomessa 1700-luvulla ja rakennuskausi päättyi 1900-luvun alkupuolella, jolloin tiili yleisesti otettiin navettojen rakennusmateriaaliksi. Kivinavettojen rakentamisen taustalla oli käytännön syiden kuten kestävyys ja lisäksi myös näyttämisen halu. Maatalouden muuttuessa ovat rakennukset jääneet tyhjilleen. Graniittisten kivirakennusten uudelleen käytön ongelmana on lämmöneristys; eläinsuojissa eläimet pitivät lämpötilan sopivana, mutta muussa käytössä kivi on huono eriste.

Kivirakennuksen entisöintiin löytyy ohjeita ja kokemuseräistä tietoa mm. osoitteesta [www.rakennuserinto.fi](http://www.rakennuserinto.fi)

## KARTANON KARKURI, UUSIKAUPUNKI

### KARTANON KARKURI, NYSTAD



**ARVASSALON** saarella sijaitsevan Sundholman kartanon historia ulottuu 1300-luvulle. 1400-luvulla se oli mm. Fleming-suvun omistuksessa. 1600-luvulla kartano omisti koko Arvassalon saaren. Kartanon suuret kivinavetat rakennettiin 1800-luvulla. Yhdessä niistä, jossa tilan suuruuden aikana oli 50 lehmää, toimii vuonna 2009 aloittanut tilausravintola Kartanon Karkuri. Navetan harmaagraniittisten seinien paksuus on jopa metri, yläosa rakennuksesta on tiiltä.

**HERRGÅRDEN** Sundholman kartano på ön Arvassalo har en historia som sträcker sig till 1300-talet. Under 1400-talet ägdes den bland annat av släkten Fleming. På 1600-talet hörde hela ön Arvassalo till herrgårdens ägor. Herrgårdens stora stenladugårdar byggdes på 1800-talet. I en av dem, som under gårdens storhetstid inhyste 50 kor, finns sedan 2009 beställningsrestaurangen Kartanon Karkuri. Ladugården har upp till en meter tjocka väggar i grå granit, byggnadens övre del är i tegel.

# FÖRE DETTA EKONOMIBYGGNADER

Stenladugårdar började byggas på 1700-talet i Finland och byggdes fram till början av 1900-talet, när man började använda tegel som byggnadsmaterial i ladugårdarna. Bakgrunden till att man byggde stenladugårdar var dels praktiska orsaker, som att de var hållbara, och dels att de såg bra ut. När jordbruket har förändrats har byggnaderna lämnats tomma. Problemet med att återanvända stenbyggnader i granit är värmeisoleringen. Om de används för djur håller djuren temperaturen på en lagom nivå, men för annan användning är sten ett dåligt isoleringsmaterial.

## LOVIISAN AITTA, RUSKO

## LOVIISAN AITTA, RUSKO



**PERHEIRITYS** Loviisan Aitta toimii vanhassa graniittiseinäisessä kivenavetassa, joka on rakennettu vuonna 1898. Navetta on osa Hiidenvainion tilaa, joka mainitaan jo vuonna 1405 Turun tuomiokirkon mustassa kirjassa. Tila on ollut kruunutilana, rälssitilana sekä läänitettyä verotilana. Nimi Loviisan Aitta tulee sodan jälkeen Ruskolle evakkona muuttaneen Loviisa-neidin mukaan. Loviisa asui tilan pihapiiriin kuuluneessa aitassa ja muutti Turkuun 1960-luvulla. Neiti jätti jälkeensä vanhoja kirjeitä, tyhjiä hajuvesipulloja ja hylättyjä huonekaluja.

**FAMILJEFÖRETAGET** Loviisan Aitta finns i en gammal stenladugård med granitväggar som är byggd 1898. Ladugården hör till Hiidenvainio gård, som omnämns redan 1405 i Åbo domkyrkas svarta bok. Gården har varit kronogods, frälsehemman och förlänad skattegård. Namnet Loviisan Aitta (Loviisas Bod) härstammar från fröken Loviisa som var evakuerad och flyttade till Rusko efter kriget. Loviisa bodde i en av bodarna som hörde till gården och flyttade till Åbo på 1960-talet.

## LASIMUSEO JA MUSEON KAHVILA, RIIHIMÄKI

## GLASMUSEUM OCH MUSEICAFÉ, RIIHIMÄKI



KUVA | BILD: PÄIVI KEKÄLÄINEN | SUOMEN LASIMUSEO | FINLANDS GLASMUSEUM

**SUOMEN** lasimuseo perustettiin Riihimäen Harjukylään vuonna 1961. Nykyiseen paikkaansa lasimuseo asettui vuonna 1980, jonne museonäyttelyt suunnitteli akateemikko Tapio Wirkkala. Museorakennus on rakennettu alun perin Paloheimo Oy:n turvejauhetehtaaksi vuonna 1914. Riihimäen lasi Oy muutti rakennuksen lasitehtaaksi v. 1921. Rakennuksessa on toiminut myös muovitehdas ja silkkipaino, sekä viimeksi Riihimäen lasin kristallihio. Vaihtuvien näyttelyiden sali oli aikaisemmin lasitehtaan puhaltimo. Nykyinen museokahvila on vanha lasitehtaan hevostalli.

**FINLANDS** glasmuseum grundades i Harjukylä i Riihimäki 1961. Museet fick sin nuvarande placering 1980, där utställningarna planerades av akademikern Tapio Wirkkala. Museibygnaden byggdes ursprungligen som torvmjölsfabrik åt Paloheimo Oy 1914. Riihimäen lasi Oy gjorde om byggnaden till glasfabrik 1921. I byggnaden har även en plastfabrik och ett sidentryckeri verkat, och senast Riihimäen lasis kristallsliperi. Salen med växlande utställningar var tidigare glasfabrikens glasblåseri. Museets nuvarande café är den gamla glasfabrikens stall.



## KORISTON TALLI, KAARINA

### KORISTON TALLI, S:T KARINS



KUVA | Bild: KORISTON TALLI, ARKISTO | KORISTON TALLI, ARETV

**KORISTON** tila mainitaan ensimmäisen kerran asiakirjoissa vuonna 1439. Kaarina-Seura on kehittänyt vuokraamistaan tilan kolmesta tallista kotiseututyön keskuksen, jossa järjestetään näyttelyitä, luentoja ja pieniä juhlia. Tallit on uudistettu sisäpuolelta täydellisesti toimintatiloiksi. Tilan päärakennus on yksityisomistuksessa, tallit omistaa Kaarinan kaupunki.

**KORISTO** gård nämns första gången i handlingarna 1439. Kaarina-Seura har utvecklat tre stall på gården de hyr till ett centrum för hembygdsarbete. Där ordnar man utställningar, föreläsningar och små fester. Stallen har förnyats på insidan till fullständiga verksamhetsutrymmen. Gårdens huvudbyggnad är i privat ägo, stallen ägs av S:t Karins stad.

# MEIJEREISTÄ HÄVISI MAITO, TILALLE KULTTUURIA

Suomen ensimmäiset meijerit perustettiin 1800-luvun alussa kartanoihin. Sitä ennenkin, jo keskiajalta lähtien, voita oli viety ulkomaille, mutta ei teollisesti tuotettuna. Kun separaattori tuli käyttöön 1800-luvun lopulla, Suomeen perustettiin pieniä meijereitä, joita oli parhaimmillaan yli 3000. Nämä pienet yksityismeijerit eivät kuitenkaan kestäneet kilpailua, ja yhtiömeijereiden synnyn myötä meijereiden määrä laski 1900-luvun alkuun tultaessa 850:een. Meijeritoiminta keskittyi 1900-luvun alussa osuusmeijereihin, joita syntyi noin 400. Ne sijoituivat luonnollisesti kaupan keskuksiin. Tällä hetkellä Suomessa on 28 kuluttajatuotteita valmistavaa meijeriä, mutta pienten juustoloiden määrä on voimakkaasti lisääntymässä lähiruokainnostuksen myötä.

## MEIJERIKIRJASTO, TYRNÄVÄ

## MEJERIBIBLIOTEK, TYRNÄVÄ

TYRNÄVÄN meijerialueen kukoistuskausi jatkui 1910-luvulta 1930-luvulle. Meijerialueelle syntyi monenlaista teollisuutta, mylly, saha, turvetehdas. Osana meijerituotantoa valmistui vuonna 1913 juustomeijeri. Meijeritoiminta lakkasi vuonna 1947 ja muukin toiminta hiljeni 1990-luvulle tultaessa. Tyrnävän kunta osti rakennuskompleksin ja alkoi sijoittaa sinne toimintojaan.

Juustomeijerin kypsytyskellareissa sijaitsee nykyisin Tyrnävän lukion auditorio, lukion muut tilat ovat juustolassa. Kirjasto valmistui meijeritiloihin vuonna 1994.

MEJERIOMRÅDET i Tyrnävä hade sin blomstringsperiod från 1910-talet till 1930-talet. Det uppstod många slags industrier på mejeriområdet, en kvarn, en såg och en torvfabrik. En del av mejeriproduktionen var ostmejeriet som färdigställdes 1913. Mejeriverksamheten upphörde 1947 och den övriga verksamheten tystnade på 1990-talet. Tyrnävä kommun köpte byggnadskomplexet och började placera sina verksamheter där.

I det som var ostmejeriets källare har Tyrnävä gymnasium numera sitt auditorium. Gymnasiets övriga utrymmen finns i ysteriet. År 1994 blev biblioteket i mejeritrymmena klart.



# MJÖLKEN BYTTES MOT KULTUR PÅ MEJERIERNA

De första mejerierna i Finland grundades på herrgårdarna i början av 1800-talet. Redan innan dess, ända sedan medeltiden, hade man exporterat smör, men inte industriellt framställt sådant. När separatorn kom i slutet av 1800-talet grundades små mejerier i Finland. Som mest fanns det över 3 000 stycken. Dessa små privata mejerier kunde dock inte stå emot konkurrensen, och i takt med att bolagsmejerier uppstod minskade antalet och var 850 i början av 1900-talet. I början av 1900-talet koncentrerades mejeriverksamheten till cirka 400 andelsmejerier. De placerades naturligt nog i handelscentrum. För tillfället finns det 28 mejerier som framställer konsumentprodukter, men antalet små ysterier ökar kraftigt i takt med att närproducerad mat blir populärare.

## SOITINVERSTAS, LEPPÄVIRTA

### INSTRUMENTVERKSTAD, LEPPÄVIRTA



KUVA: SOITINVERSTAS, A. LEISTO  
BILD: INSTRUMENTVERKSTAD, ARRIIV

**LEPPÄVIRRRAN** isännät rakensivat Pohjois-Savon vanhimman mejerin virran rantaan vuonna 1905. Meijeritoiminnan jälkeen rakennuksessa toimi mylly, osuuskauppa ja lopulta kotiteollisuuskoulu. Vuodesta 1985 rakennuksessa on ollut soitinverstaas, monipuolinen kulttuuritila, jossa on konserttisali/soitto-tila ja viisi asuntoa. Soitinverstaassa on rakennettu pääasiassa pienkanteleita, mutta myös muita kanteleita, kitaroita, luuttuja ja erilaisia kansansoittimia. Soitinverstaan vaikutukset paikkakunnan kulttuurielämään ovat olleet huomattavia. Rakennukset omistaa nykyisten toimijoiden kiinteistöyhtiö.

**BÖNDERNA** i Leppävirta byggde 1905 Norra Savolax äldsta mejeri vid älvstranden. Efter mejeriverksamheten verkade en kvarn, en andelsaffär och slutligen en hemslöjdsskola i byggnaden. Sedan 1985 har det funnits en instrumentverkstad, en mångsidig kulturlokal med konsertsal/spellokal i byggnaden. Det har främst tillverkats små kanteleer i instrumentverkstaden, men även andra sorters kanteleer, gitarrer, lutor och olika folkmusikinstrument. Instrumentverkstaden har haft ett betydande inflytande på ortens kulturliv. Byggnaderna ägs av de nuvarande aktörernas fastighetsbolag.



# SAIRAAT SIIRTYVÄT, RAKENNUKSET JÄÄVÄT

Sairaaloiden lukuisat rakennukset ja huoneet taipuvat asunnoiksi ja toimitiloiksi.

## ITÄINEN JOKIPUISTO, NIKKILÄ, SIPOO

## ÖSTRA ÅPARKEN, NICKBY, SIBBO



**NIKKILÄN** entinen sairaala-alue Sipoossa muodostaa monesta rakennusvaiheesta ja eri tyyliuuntauksista huolimatta yhtenäisen kokonaisuuden. Nikkilän mielisairaalassa (1914–1999) oli enimmillään potilaita 1200, henkilökuntaa noin tuhat. Myöhäisjugendia ja uusklassismia edustavat sairaalarakennukset korjattiin 2000-luvun alussa uniikeiksi asunnoiksi, Itäisen Jokipuiston asuinalueeksi.

**DET TIDIGARE** sjukhusområdet i Nickby, Sibbo, bildar trots många byggnadsskeden och olika stilariktningar en enhetlig helhet. Nickby mentalsjukhus (1914–1999) hade som mest 1 200 patienter och omkring 1 000 anställda. Byggnaderna som representerar senjugend och nyklassicism rustades i början av 2000-talet upp till unika bostäder som bildar Östra Åparkens bostadsområde. lioteket i mejeritrymmena klart.



# DE SJUKA FLYTTAR, BYGGNADERNA FINNS KVAR

Talrika sjukhusbyggnader och -rum görs om till bostäder och lokaler.

SEILIN SAARI, PARAINEN

SJÄLÖ, PARGAS



KUVA | Bild: HANNU VALLAS | LENTOKUVA VALLAS OY

**KUSTAA II** Adolfin käskykirjeellä 15. heinäkuuta vuonna 1619 perustettiin Nauvoon Seilin saarelle leprasairaala. Seuraavan 150 vuoden aikana saarelle siirrettiin 663 spitaalista ”arkkuineen, koska paluuta ei ollut”. Spitaali väheni nopeasti 1700-luvun alussa ja isonvihan jälkeen saarelle alettiin siirtää mielisairaita. Seilin hospitaali toimikin virallisesti mielisairaalan vuoteen 1962. Valtio luovutti hospitaalain rakennukset ja lähialueet vuonna 1964 Turun yliopistolle, joka perusti sinne Saaristomeren tutkimuslaitoksen.

**DEN 15 JULI 1619** grundades ett leprasjukhus på Själo i Nagu efter påbud av Gustaf II Adolf. Under de följande 150 åren flyttades 663 spetälska till ön ”med sina kistor, för det fanns ingen återvändo”. Spetälskan minskade snabbt i början av 1700-talet och efter Stora ofreden började man flytta sinnessjuka till ön. Själo hospital fungerade också officiellt som mentalsjukhus fram till 1962. Staten överlät 1964 hospitalets byggnader och närområden till Åbo universitet, som grundade Skärgårdshavets forskningsstation där.

# SOTILASMUISTOJA HAMINASSA

Sodat ja niihin varustautuminen tuottavat ikävien muistojen ohella poikkeuksellisia rakennuksia, jotka voidaan parhaimmillaan muuttaa rauhanajan helmiksi.

## RUUTIKELLARI, HAMINA

### KRUTKÄLLARE, FREDRIKSHAMN



**HAMINAN** kaupunkia alettiin linnoittaa Venäjän uhkaa vastaan 1720-luvulla. Kaupunki joutui Venäjän hallintaan vuonna 1743 ja linnoittamista jatkettiin – nyt Ruotsia vastaan. Osana uutta linnoitustekniikkaa linnoitukseen rakennettiin pomminkestävä ruutivarasto vuonna 1785, osittain maan alle. Rakennus on mittasuhteiltaan vaikuttava: sen sisäkorkeus on 6 metriä ja tiiliseinien paksuus 1,8 metriä. Talvi- ja jatkosodassa tilassa oli mm. viestikeskus ja kaasusuoja. Sitemmin rakennus oli perunakellarina ennen kuin se osana koko linnoituksen restaurointia kunnostettiin kesätaidegalleriaksi ja kokoustilaksi.

**PÄ 1720-TALET** började staden Fredrikshamn försöka sig mot hotet från Ryssland. Staden föll i ryska händer 1743 och försökningen fortsatte – denna gång mot Sverige. Som en del av den nya försökningstekniken byggde man 1785 ett bombsäkert och delvis underjordiskt krutförråd i fästningen. Byggnaden hade imponerande proportioner: takhöjden var 6 meter och tegelväggarna 1,8 meter tjocka. Under vinter- och fortsättningskriget användes utrymmet bland annat som sambandscentral och gasskyddsrum. Senare användes byggnaden som potatiskällare tills den som en del av restaureringen av fästningen iordningsställdes som somrargalleri och möteslokal.

# KRIGSMINNEN I FREDRIKSHAMN

Krig och upprustningen för dem skapar förutom otrevliga minnen även ovanliga byggnader, som i bästa fall kan göras om till pärlor i fredstid.

## ULKO-TAMMION AUTIOTUPA, HAMINA

### ULKO-TAMMIO ÖDESTUGA, FREDRIKSHAMN



KUVA | Bild: ULKO-TAMMION AUTIOTUPA, ARKISTO | ULKO-TAMMIO ÖDESTUGA, ARKIV

**TOISEN** maailmansodan myötä itäisellä Suomenlahdella sijaitsevan syrjäisen Ulko-Tammion saaren sotilaallinen merkitys kasvoi. Sinne sijoitettiin mm. rannikkotykiä. Jatkosodan aikana saari oli osa linnoitusketjua, joka sulki punalaivaston Leningradin edustalle. Saarella on yhä nähtävissä linnakera-kennelmien jäännöksiä. Jonkinlaiseksi symboliksi on noussut Ulko-Tammion autiotupa, joka rakennettiin saaren länsirannalle vuonna 1939 valvontatuvaksi ja partio toiminnan tukikohdaksi. Vuonna 2012 kunnostettu tupa on nykyään osa Metsähallituksen autiotupaverkoston.

**I OCH MED ANDRA** världskriget fick den avsidat belägna ön Ulko-Tammio i östra Finska viken ökad militär betydelse. Man placerade bland annat ett kustartilleri på ön. Under fortsättningskriget var ön en del av en befästningsskedja som stängde av den röda flottans väg till Leningrad. Det finns fortfarande lämningar efter befästningarna på ön. Ödestugan på Ulko-Tammio har blivit ett slags symbol. Den byggdes som vaktstuga och bas för patrullverksamheten på öns västra strand 1939. Stugan som rustades upp 2012 är numera en del av Forststyrelsens nätverk av ödestugor.

# SULJETUISTA TEHTAISTA KULTTUURIN JA TAITEEN KESKUKSIKSI

Yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä teollisuuden osuus elinkeinotoiminnassa on vähentynyt 1970-luvulta lähtien, ja teollisuuskiinteistöt ovat jääneet vaille alkuperäistä käyttöä. Ne on joko purettu tai niihin on siirretty uutta tuotanto- tai muuta toimintaa.

## FINLAYSON, TAMPERE

## FINLAYSON, TAMMERFORS



KUVA | Bild: Mikko Närhi



KUVA | Bild: Mikko Närhi

**TAMPEREEN** Tammerkosken voima kiinnosti teollisuutta jo 1800-luvulla. Skotti James Finlayson perusti vuonna 1820 Tammerkosken rannalle konepajan, josta alkoi Tampereen teollistuminen. Tammerkoski teollisuusrakennuksineen on yksi suomalaisista kansallismaisemista. Nyt vanhassa tehdasmiljöössä tehdään työtä ja pidetään hauskaa tietotekniikan, pelien, median, markkinoinnin, ravintoloiden, viihteen ja kulttuurin parissa.

**I TAMMERFORS** var industrin intresserad av forsen Tammerkoski redan på 1800-talet. Skotten James Finlayson grundade 1820 en maskinverkstad vid Tammerkoskis strand. Det var början till industrialiseringen av Tammerfors. Tammerkoski och dess industribyggnader är ett av de finländska nationallandskapen. I den gamla fabriksmiljön arbetar man och roar sig med datateknik, spel, media, marknadsföring, restauranger, underhållning och kultur.



# STÄNGDA FABRIKER CENTRUM FÖR KONST OCH KULTUR

I och med de strukturella förändringarna i samhället har även industrins andel i näringsverksamheten minskat sedan 1970-talet, och industribyggnaderna har inte längre kunnat användas för sina ursprungliga ändamål. De har antingen rivits eller fått inhysa ny produktion eller annan verksamhet.

## WEEGEE-TALO, ESPOO

## WEEGEE-HUSET, ESBO



**ESPOON** Tapiolan WeeGee-talolla on monipuolinen yhteys kulttuuriin. Vuonna 1967 valmistuneen betoniarkkitehtuuria edustavan rakennuksen on suunnitellut professori Aarno Ruusuvoori. Suunnittelun lähtökohtana olivat taloon tulevan Weiling+Göös Oy:n kirjapainon tarpeet, mikä edellytti suurta vapaata tilaa. Kirjapainon jälkeen talossa toimi kuntosali ja palloilusaleja.

Tänä päivänä WeeGee-talo on Suomen suurin näyttelykeskus. Talossa on Espoon modernin taitteen museo EMMA, Espoon kaupunginmuseo, Helinä Rautavaaran museo, Lelumuseo Hevosenkentä, Suomen Kellomuseo sekä Galleria Aarni. Talon toisessa päässä toimii myös lukio, kuvataidekoulu, musiikkiopisto, toimistoja ja lounasaravintola.

**TAPIOLAS** WeeGee-hus i Esbo har en mångsidig kulturell koppling. Byggnaden, som är från 1967 och representerar betongarkitekturen, är planerad av professor Aarno Ruusuvoori. Utgångspunkten för planeringen var behoven hos tryckeriet Weiling+Göös Oy som skulle flytta in i byggnaden, vilket förutsatte stora fria ytor. Efter tryckeriet har det funnits ett gym och bollhallar i huset.

I dag är WeeGee-huset Finlands största utställningscentrum. Huset rymmer Esbos moderna konstmuseum EMMA, Esbo stadsmuseum, Helinä Rautavaaras museum, Leksaksmuseet Hästskon, Finlands Urmuseum och Galleria Aarni. I andra änden av huset verkar även ett gymnasium, en bildkonstskola, ett musikinstitut, kontor och en lunchrestaurang.

Teollisuuslaitosten ympärille syntyi kokonaisia yhdyskuntia, jotka ovat elinkeinomurroksen myötä joutuneet hakemaan uusia elinmahdollisuuksia. Kun teollisuuskompleksit on otettu uuteen käyttöön, ne ovat voineet tarjota tiloja ja mahdollisuuksia uusille elinkeinomuodoille. Samalla uusikäyttö on voinut taata rakennusten säilymisen osana perinteistä kulttuurimiljöötä. Näin on tapahtunut mm. lukuisten entisten ruukkien kohdalla.

## VANHA PAUKKU, LAPUA

## VANHA PAUKKU, LAPPO



KUVA | BILD: BENJAM PÖNTTINEN

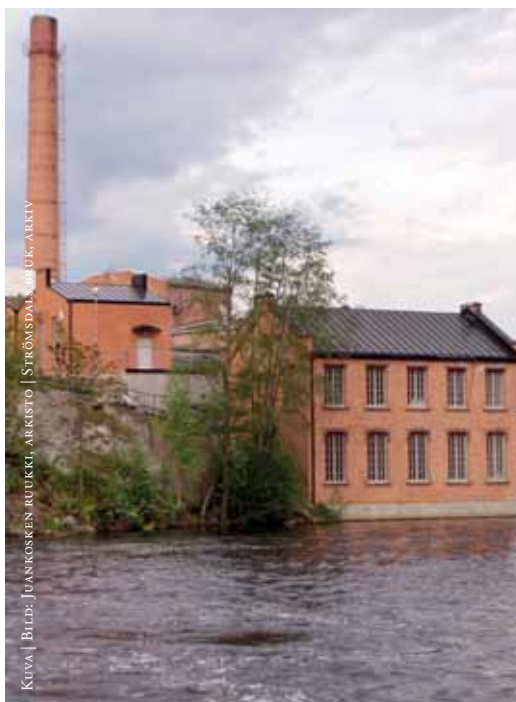
**LAPUAN** Patruunatehdas (1923–1995) tuotti sodan aikana miljoonia patruunoita. Tehdas oli pitkään puolustusministeriön omistama ja suljettu alue. Tehtaan lataamossa tapahtui valtava räjähdys 13. huhtikuuta 1976. Onnettomuudessa sai surmansa 40 henkilöä, pääasiassa naisia, ja loukkaantui kuusikymmentä. 1990-luvun alussa kaupunki muutti tehdasalueen Vanhan Paukun kulttuurikeskukseksi, jossa on muun muassa Lapuanliikkeen näyttely ja Patruunatehtaan museo, Lapuan Taidemuseo, valokuvakeskus, teatteri ja elokuvateatteri.

**LAPPO** Patronfabrik (1923–1995) producerade miljontals patroner under krigstid. Fabriken var länge i försvarsministeriets ägo och stängd för allmänheten. Den 13 april 1976 inträffade en väldig explosion i fabriken. 40 personer, i huvudsak kvinnor, dog i olyckan och 60 skadades. I början av 1990-talet gjorde staden om fabriksområdet till kulturcentret Vanha Paukku, som bland annat inhyser en utställning om Lapporörelsen och Patronfabriksmuseet, Lappo Konstmuseum, ett fotograficentrum, en teater och en biograf.

Runt omkring industrianläggningen hade hela samhällen växt upp som tvingades hitta nya sätt att livnära sig i och med brytningstiden inom industrinäringen. Industrikomplexen har kunnat erbjuda lokaler och möjligheter för nya näringsformer när de tagits i användning igen. Samtidigt har den nya användningen kunnat garantera att byggnaden bevaras som en del av den traditionella kulturmiljön. Så är fallet bland annat för talrika före detta bruk.

## JUANKOSKEN RUUKKI, JUANKOSKI

### STRÖMSDALS BRUK, JUANKOSKI



**JUANKOSKEN** (Strömsdal) ruukki on Suomen vanhin sisämaassa toiminut ja nimenomaan järvimalmia hyödyntänyt ruukkikokonaisuus. Juankosken ruukki on perustettu vuonna 1746. 1900-luvulla alueelle sijoittui kartonkitehdas. Vanhan ruukki-alueen rakennuskanta on suurelta osin 1800-luvun jälkipuoliskolta. Ruukin alueen teollisuusrakennukset ovat nyt yritys- ja harrastuskäytössä. Pytingit eli asunnot ovat retkeilymajana ja asuntolina.

**STRÖMSDALS** bruk är det äldsta bruk i Finland som verkat i inlandet och särskilt exploaterat sjömalmsverket. Strömsdals bruk grundades 1746. På 1900-talet etablerade sig en kartongfabrik på området. Byggnaderna på det gamla bruksområdet härstammar till största delen från senare delen av 1800-talet. Industribyggnaderna på bruksområdet används numera av företag och för hobbyverksamhet. Det som tidigare var bostäder är nu vandrarhem och lägenheter.

# TEKNOLOGIAN RAKENNUKSET

## MUUTTUVAT AJASSA

Monet suuret ja pienet tekniikan ja teollisuuden rakennukset ovat elinkeinorakenteen ja teknisen kehityksen myötä jääneet ja jäämässä pois käytöstä. Uutta elämää niille on löytynyt mm. kulttuuri- ja käsityökeskuksina ja vapaa-aikatiloina. Ongelmana saattaa olla jossain tapauksissa rakennusten ”liian hyvä sijainti” ja tämän myötä halu korvata ne uudisrakennuksilla. Myös rakennusten ylläpito ilman tuottavaa toimintaa on raskasta, joten rakennusten säilymisen kannalta uuden käytön löytäminen niille on ensiarvoisen tärkeää.

### SÄHKÖMUSEO JA MUUNTAMOKAHVILA, KOKEMÄKI

### ELMUSEUM OCH TRANSFORMATOR- STATIONSCAFÉ, KOKEMÄKI

**KOKEMÄEN** keskustan 1920-luvulla kivistä muurattu pääsähkömuuntamo poistettiin käytöstä vuosittu-hannen vaihteessa. Kokemäen Sähkö Oy kunnosti komean muuntamon uuteen käyttöön. Rakennuksessa on nyt kesäkahvila, matkailuinfo ja pieni sähkömuseo, näyttelytiloja ja kokoushuone.

**EN ELTRANSFORMATORSTATION** från 1920-talet som är murad i sten och står i Kokemäki centrum togs ur bruk vid millennieskiftet. Kokemäen Sähkö Oy rustade upp den fina transformatorstationen för ett nytt användningsändamål. Nu finns ett sommarcafé, turistinformation och ett litet elmuseum, utställningslokaler samt ett mötesrum i byggnaden.



KUVA: BILDE: MIINA JÄNNENEN



# TEKNISKA BYGGNADER ÄNDRAS MED TIDEN

Många stora och små teknik- och industribyggnader har i takt med förändringarna inom näringsstrukturen och den tekniska utvecklingen avvecklats eller håller på att avvecklas. De har fått nytt liv bland annat som kultur- och hantverkscentrum och som fritidsutrymmen. Problemet kan i vissa fall ha varit att byggnaderna har ”för bra läge” och därför har man velat ersätta dem med nybyggen. Det är också tungt att underhålla byggnader utan lönsam verksamhet, så för att bevara byggnaderna är det av största vikt att man hittar nya användningsändamål för dem.

## KORJAUSRAKENTAMISKESKUS JA NÄYTTELYTILÄ, UUSIKAUPUNKI

### RENOVERINGSSCENTRUM OCH UTSTÄLLINGSLOKAL, NYSTAD



KUVA: KORJAUSRAKENTAMISKESKUS JA NÄYTTELYTILÄ, ARIKISTO  
BILDE: RENOVERINGSSCENTRUM OCH UTSTÄLLINGSLOKAL, ARIKIV

**UUESSAKAUPUNGISSA** perustettiin korjausrakentamiskeskus ja Merihistoriallisen yhdistyksen näyttelytilat sekä kesäkahvila Vakka-Suomen Osuuskaupan entiseen myllyyn. Tavoitteena oli muuntaa rakennus sen historiaa kunnioittaen uuteen käyttöön. Korjausrakentamiskeskus tukee kaupungin laajan ja hyvin säilyneen puutalorakennuskannan säilymistä. Tiloissa on myös parkkilaiva Warman kuusimetrisen pienoismalli.

**I NYSTAD** har man inrättat ett renoveringssentrum och ett sommarcafé samt en utställningslokal åt Sjöhistoriska föreningen i det som tidigare var andelshandeln Vakka-Suomen Osuuskauppas kvarn. Målet var att ändra på byggnaden så att det nya användningsändamålet respekterade dess historia. Renoveringscentret stöder bevarandet av stadens omfattande och välbevarade trähusbestånd. I lokalerna finns även en sex meter lång modell av barkskeppet Warma.

# LIIKUNTAPAIKKOJA VARASTOHALLEISTA

Moni suuri rakennettu tila on soveltunut kokonsa vuoksi alkuperäisen käytön jälkeen liikuntatiloiksi.

PYROLL AREENA, PYHTÄÄ

PYROLL AREENA, PYTTIS



KUVA: PYROLL AREENA, ARKISTO  
BILD: PYROLL AREENA, ARKIV



KUVA: PYROLL AREENA, ARKISTO  
BILD: PYROLL AREENA, ARKIV

**ITÄ-SUOMEN** Raakasokeri Oy:n entinen perunavarasto 1960-luvulta ehti olla myös ratsastajien maneesina ja purku-uhan allakin. Nyt rakennus on ympäristöystävällinen palloilu-, kuntoliikunta- ja tapahtumakeskus Pyroll Arena Pyhtään Huutjärvellä.

**ITÄ-SUOMEN** Raakasokeri Oy:s före detta potatislager från 1960-talet har hunnit vara både ridmaneger och rivningsshotat. Numera är byggnaden det miljövänliga bollsports-, motions- och evenemangscenert Pyroll Arena i Huutjärvi i Pyttis.

# MOTIONSSTÄLLEN I LAGERHALLAR

På grund av sin storlek har många stora lokaler gjorts om till motionslokaler efter att den ursprungliga användningen upphört.

## KUNTOMANEESI, SUOMENLINNA, HELSINKI

## KUNTOMANEESI GYM, SVEABORG, HELSINGFORS



KUVA | BILD: KUNTOMANEESI, ARKISTO | KUNTOMANEESI GYM, ARKIV

**VENÄJÄN** vallan aikainen 1800-luvun alun tykistömaneesi on palvellut monessa käytössä, varastosta elokuvateatteriin. Nyt Kuntomaneesi on paikallisten asukkaiden ja yritysten liikunta- ja kokouskeskus. Sen omistaa opetus- ja kulttuuriministeriön alainen Suomenlinnan hoitokunta. Peruskorjaus tehtiin vankityönä. Suomenlinna kuuluu Unescon maailmanperintöluetteloon.

**ARTILLERIMANEGEN** från den ryska tiden i början av 1800-talet har tjänat många syften och varit allt från lager till biograf. Nu är Kuntomaneesi motions- och mötescentrum för lokalbefolkningen och de lokala företagen. Byggnaden ägs av Förvaltningsnämnden för Sveaborg som lyder under undervisnings- och kulturministeriet. Den har renoverats med hjälp av fångar. Sveaborg finns med på Unescos världsarvslista.

# LANGOISTA JA KANKAISTA UUDEN KULTTUURIN KUTOJKSI

Tekstiiliteollisuus nousi keskeiseksi työnantajaksi 1800-luvun loppupuolella. Erityisen merkittävää oli se, että myös naiset saivat työpaikkoja ja mahdollisuuden tulohankintaan. Suomessa tämä johdatti naisten yhteiskunnalliseen osallistumiseen. 1900-luvun lopulla tekstiiliteollisuus muuttui monilla paikkakunnilla kannattamattomaksi. Nykyään tekstiiliteollisuustiloissa on uutta elämää.

## PUUVILLA, PORI

## PUUVILLA, BJÖRNEBORG



KUVA | BILD: PUUVILLA, ARKISTO | PUUVILLA, ARKIV

**PORIN** Puuvillan perusti Gustaf Efraim Ramberg vuonna 1898. Yritys oli kaupungin suurin työnantaja, joka antoi toimeentulon lähes 3 000 kaupunkilaiselle, erityisesti naisille. Erityinen käännekohta teollisessa toiminnassa oli tehtaan kutomon suurpalo vuonna 1981, jonka jälkeen toiminta ajettiin alas niin, että viimeinen teollisuusvaihe lopetettiin vuonna 1994. Nyt korttelialueen rakennuksissa on mittava koulutus-, toimisto- ja vapaa-ajankeskus, ja siellä toimivat mm. Porin yliopistokeskus, Satakunnan Kansan toimitus ja Satakuntaliitto. Alueella on myös kuntosaleja, ravintoloita, terveysasema, tanssikoulu, kahvipaahtimo ja käsityöläisten huoneita. Palaneen kutomon paikalle nousi vuonna 2012 Kauppakeskus Puuvilla.

**BJÖRNEBORGS** Bomull grundades av Gustaf Efraim Ramberg 1898. Företaget var den största arbetsgivaren i staden och gav nästan 3 000 stadsbor, särskilt kvinnor, en utkomst. Fabrikens väveri brann år 1981, vilket blev en särskild vändpunkt i industriverksamheten, och 1994 lades den sista verksamheten ner. I kvarteret med byggnader finns det nu ett stort utbildnings-, kontors- och fritidscenter där bland annat Björneborgs universitetscenter, redaktionen för tidningen Satakunnan Kansa och Satakuntaförbundet verkar. Det finns också gym, restauranger, en hälsostation, en dansskola, ett kafferosteri och hantverkarlokaler på området. Där det nedbrunna väveriet stod restes 2012 köpcentret Puuvilla.



# TYGER OCH GARN VÄVER NY KULTUR

Under slutet av 1800-talet blev textilindustrin en viktig arbetsgivare. Det var särskilt anmärkningsvärt att också kvinnor fick arbete och möjlighet att skaffa sig en inkomst. I Finland ledde det här till att kvinnorna deltog i samhället. I slutet av 1900-talet blev textilindustrin olönsam på många orter. Nu har textilindustrilokalerna fått nytt liv.



KUVA: VERKATEHDAS, ARKISTO  
BILD: KLÄDEFABRIK, ARKIV

## VERKATEHDAS, HÄMEENLINNA

### KLÄDEFABRIK, TAVASTEHDUS

**HÄMEENLINNAN** verkatehdas toimi kaupungin keskustan tuntumassa vuosina 1895–1963. Se oli pitkään kaupungin merkittävin teollisuuslaitos. Kaupunki osti vuonna 1978 toimintansa lopettaneen verkatehtaan rakennukset opiskelu- ja kulttuurikäyttöön. Nykyisin rakennuskompleksissa on muun muassa Hämeenlinnan kaupunginteatteri, taidemuseo, miniteatteri, nuorten kulttuurikeskus, Sibeliuksen syntymäkaupunkisäätiö sekä parikymmentä yritystä.

**HÄMEENLINNAN** verkatehdas verkade nära stadens centrum mellan åren 1895–1963. Det var länge den mest betydelsefulla industrianläggningen i staden. År 1978 köpte staden den nedlagda klädesfabriken för studie- och kulturbruk. Numera inhyser byggnadskomplexet bland annat Tavastehus stadsteater, ett konstmuseum, en miniteater, ett kulturcentrum för unga, Sibeliuksen syntymäkaupunkisäätiö (ungstiftelsen för Sibelius födelsestad) och ett tjugotal företag.



KUVA: KEHRÄÄMÖ, ARKISTO  
BILD: SPINNERI, ARKIV



KUVA: KEHRÄÄMÖ, ARKISTO  
BILD: SPINNERI, ARKIV

## KEHRÄÄMÖ, ORIMATTILA

### SPINNERI, ORIMATTILA

**ORIMATTILAN** Kehräämö on vuonna 1909 rakennettu entinen villatehdas, nelikerroksinen tiilirunkoinen rakennus. Villatehtaan toiminnan päätyttyä Kehräämö on nyt sisustus- ja lahjatavarakauppojen sekä käsityöläispajojen ja kuntosalien keskus.

**ORIMATTILAN** Kehräämö är en fyra våningar hög före detta yllefabrik med tegelstomme byggd 1909. Nu när yllefabrikens verksamhet har upphört fungerar det gamla spinneriet som centrum för inrednings- och presentbutiker, hantverksverkstäder och gym.

# RAKENNELMAT UUDESSA KÄYTÖSSÄ

Yksittäisten rakennusten lisäksi koko rakennettu ympäristö ja erilaiset rakennelmat voivat tarjota kekseliäitä ratkaisuja nykyisen elämän tarpeisiin ja elämänlaadun parantamiseksi. Ympäristön kehittämideoissa vain mielikuvitus on usein rajana.

## VETURIN KÄÄNTÖPÖYTÄ, HELSINKI

## SVÄNGBORD FÖR LOK, HELSINGFORS



**PASILAN** veturien kääntöpöytä on rakennettu 1900-luvun alkupuolella Valtion rautateiden käyttöön. Kääntöpöytä muutettiin vuonna 2012 puutarhaksi, kasvihuoneeksi, ulkoilmakahvilaksi ja tapahtumapaikaksi. Taustalla oli ympäristöjärjestö Dodo ry, joka vuokrasi kohteen Liikennevirastolta. Rakennelma on kasvukaudella vehreä monitoimitila, jossa viljellään lähiruokaa keskellä Helsinkiä, tarhataan mehiläisiä ja tuotetaan aurinkoenergiaa omaan tarpeeseen.

**SVÄNGBORDET** för lok i Böle är byggt under första delen av 1900-talet åt Statens järnvägar. År 2012 gjordes svängbordet om till trädgård, växthus, fri-luftscafé och scen. Bakom ändringen står miljöorganisationen Dodo ry som har hyrt platsen av Trafikverket. Under växtperioden är anläggningen ett lummigt allaktivitetsområde där man odlar närproducerad mat mitt i Helsingfors, har biodling och producerar solenergi för eget behov.

# ANLÄGGNINGAR I NY ANVÄNDNING

Förutom enskilda byggnader kan hela den byggda miljön och olika anläggningar erbjuda påhittiga lösningar för de behov det moderna livet har och för att förbättra livskvaliteten. Oftast är det bara fantasin som sätter gränser för idéerna om hur miljön kan utvecklas.



## HIIHTOHISSIN LÄHTÖLAVA, PALTAMO

### AVSATS FÖR SKIDLIFT, PALTAMO

**VUONNA** 1989 rakennettiin Paltamon Kivesvaaran laskettelukeskus. Puolukoita poimimassa ollut pariskunta ihastui maisemiin ja osti konkurssipesältä rakennukset. Hiihtohissin lähtölavan vanhojen rakenteiden päälle on rakennettu näköalasauna, josta on huikaiseva näkymä yli vaarojen.

**KIVESVAARA** slalomcentrum i Paltamo byggdes 1989. Ett par som var ute och plockade lingon blev förtjusta i utsikten och köpte byggnaderna av konkursboet. På skidliftens gamla avsatskonstruktioner har man byggt en bastu med fantastisk utsikt över de skogsklädda höjderna.



## SATAMARATAKUILU BAANA, HELSINKI

### BANAN – SCHAKT FÖR JÄRNVÄGSBANAN, HELSINGFORS

**HELSINGIN** keskustaa halkova, 1800-luvulla tavarankuljetusta varten rakennettu satamaratakuilu on nykyään pyörä- ja kävelytie Baana, joka kulkee Ruoholahdenkadun päästä Mannerheimintien alitavan tunnelin kautta Finlandiapuistoon. Väylän varrella on erilaisia aktiviteetteja, kuten katukorista, petankkikenttiä ja pingispöytiä. Baana on löytänyt paikkansa helsinkiläisten elämässä ja sen käyttö on vilkasta.

**SCHAKTET** för den forna järnvägsbanan som korsar Helsingfors centrum byggdes på 1800-talet för varutransporter och är numera cykel- och gångvägen Banan, som går från Gräsviksgatan via en tunnel under Mannerheimvägen till Finlandiaparken. Längs vägen finns olika aktiviteter, såsom gatubasket, bouleplaner och pingisbord. Banan har hittat sin plats i helsingforsarnas liv och den används flitigt.

# KÄSITYÖLÄISYYS ELÄÄ KAUPUNKIEN PUUTALOKORTTELEISSA

Suomen kaupungeille vielä 1900-luvun alkupuolella tyypilliset yhtenäiset puutaloalueet ovat pitkälti hävinneet. Säästyneet puutalokorttelit ovat tänä päivänä paitsi viihtyisiä asuinpaikkoja ja yhteisöllisiä tiloja myös usein pienten puotien sekä kahviloiden keskittymiä. Puutalomiljööseen sijoittuneet käsityöläistaitojen ja -tuotteiden keskuskeskukset myymälöineen ja tapahtumineen ovat vetonauloja niin paikallisille asukkaille kuin matkailijoillekin.

## TAITOKORTTELI, JOENSUU

## TAITOKORTTELI, JOENSUU



**TAITOKORTTELI** on merkittävin osa Joensuun keskustan viimeisestä puutaloalueesta. Sen sydämen muodostavat kahden kauppaneuvoksen, Antti Juhana Mustosen ja Petter Parviaisen 1800-luvulla rakennetut kotitalot, joista Parviaisen talo on siirretty naapurikorttelista. Taitokorttelissa toimii nyt käsityö-, kulttuuri- ja matkailukeskus. Taitokortteli on iloinen tekemisen, yhteistyön ja karjalaisen elämäntapojen kortteli, jossa työskentelee noin 50 henkilöä.

**TAITOKORTTELI** är den mest framstående delen av det sista trähusområdet i Joensuu centrum. Dess hjärta utgörs av två gårdar som byggdes av kommerseråden Antti Juhana Mustonen och Petter Parviaisen på 1800-talet. Parviaiens hus har flyttats till platsen från grannkvarteret. I Taitokortteli finns nu ett centrum för hantverk, kultur och turism. Taitokortteli är ett kvarter där man glatt arbetar och samarbetar i karelsk anda. Omkring 50 personer arbetar i kvarteret.



# HANTVERKET LEVER I STÄDERNAS TRÄHUSKVARTER

De enhetliga trähusområdena, som fortfarande var typiska i städerna i Finland under första halvan av 1900-talet, har försvunnit i stor utsträckning. De trähuskvarter som bevarats är i dag inte bara trivsamma ställen att bo och driva samhällsverksamhet på, de omfattar ofta även en koncentration av små butiker och caféer. Centrum för hantverkskonst och -produkter och de butiker och tillställningar som hör till dem är attraktioner både för lokalbefolkningen och turister om de är placerade i en trähusmiljö.

## TALLIPIHA, TAMPERE

## TALLIPIHA, TAMMERFORS



KUVA | BILDE: MIKKO NÄRHI

**TALLIPIHA** oli 1800-luvulla Finlaysonin tehtaiden patruunan, Wilhelm von Nottbeckin asuinpalatsin talouspiha. Tallipiha oli nupukivillä päällystetty ja rakennukset oli maalattu kirkkain, puuleikkausten muotoja korostavin värein. Tallipihassa oli vaunuja ratsuhevosten talli, vaunuvaja, tallimestari, hevosten asunot sekä kanala. Nykyisin Tallipihalla on käsityöläisten pajoja ja puoteja, kahvila sekä esiintymistiloja.

**TALLIPIHA** (ung. Stallgården) hörde under 1800-talet till det bostadspalats som ägdes av Wilhelm von Nottbeck, patron för Finlaysons fabriker. Gården hade en beläggning av nubben och byggnaderna var målade i klara färger som framhävde snickarglädjen. På stallgården fanns ett stall för vagn- och ridhästar, ett vagnslider, en ställmästare, bostäder för hästkarlarna och ett hönsbhus. Numera finns det hantverksverkstäder och hantverksbodar, ett café och uppvisningslokaler på Tallipiha.

# RAKENNUKSEN HISTORIA TUO ASUMISEEN TUNNELMAA

LOFT-KOTEJA KIRJAPAINON TILOISSA, HELSINKI

LOFTBOSTÄDER I TRYCKERIUTRYMMEN, HELSINGFORS



KUVA | Bild: Risto Korkeo | ROK DESIGN

VUONNA 1926 rakennettuun Weilin & Göös Oy:n painotalon ylimpään kerrokseen on saneerattu loft-asuntoja. Aikaisemmin kiinteistössä toimi kirjapaino, tehtaan ruokala ja varastoja. Kokonaisuuteen kuuluu 11 asuntoa, kaikkiaan 840 neliötä. Kukin asunto on yksilöllinen ja omistajansa kanssa suunniteltu.

DEN ÖVERSTA våningen i Weilin & Göös Oys tryckeribyggnad från 1926 har sanerats och gjorts om till loftbostäder. Tidigare har det funnits ett boktryckeri, en fabriksmatsal och lager i fastigheten. Till helheten hör elva bostäder på sammanlagt 840 kvadratmeter. Varje lägenhet är unik och har planerats tillsammans med dess ägare.

# BYGGNADENS HISTORIA GER BOENDET ATMOSFÄR

LOFT-ASUNTOJA NAVETASSA, TURKU

LOFTBOSTÄDER I EN LADUGÅRD, ÅBO



Kuva | Bild: LUNDÉN KUNSTFOT.OY

**MÄLIKKÄLÄ** on Raision 1200-luvun muinaispiitäjän kantakylä. Mälikkälän kartano perustettiin 1860-luvulla yhdistämällä kylän neljä taloa kartanoksi. Kartanon 1500 neliön vuonna 1865 valmistuneeseen navettaan on tehty 15 vuokrattavaa loft-asuntoa. Suojeltujen rakennusten seinät ovat yli metrin vahvuisia. Erityisen haastavia olivat lämpöeristys ja oviaukkojen ”sahaaminen” graniittiseiniin.

**MÄLIKKÄLÄ** är huvudby i Reso fornsocken från 1200-talet. Herrgården Mälikkälän kartano grundades på 1860-talet då fyra hus i byn slogs ihop till en herrgård. I den 1 500 kvadratmeter stora herrgårds-ladugården från 1865 har man gjort 15 loftbostäder för uthyrning. De skyddade byggnaderna har över en meter tjocka väggar. Det var en stor utmaning att isolera och ”såga” upp dörrhål i gränitväggarna.



## ASUKKAITA AALLON LÄMPÖKESKUKSESSA, ROVANIEMI

### INVÅNARE I AALTOS VÄRMECENTRAL, ROVANIEMI



KUVA | BILD: ROVANIEMEN KAUPUNGIN ARKISTO

LAPIN sodan jälkeen Rovaniemen rakennuskanta oli käytännöllisesti katsoen tuhottu. Uudisrakentamisen yhteydessä Korkalorinteelle suunniteltiin Espoon Tapiolan esimerkin innoitamana Lapin puutarhakaupunginosaa. Suunnittelijana oli Rovaniemen asemakaavan laatija Alvar Aalto. Hän halusi kokeilla pohjoisen oloihin soveltuvia asutustyyppejä. Aluetta rakennettiin vuosina 1959–1961, mutta kokonaissuunnitelmaa ei koskaan täysin toteutettu.

Alueen vuonna 1992 käytöstä poistettu lämpökeskus on muutettu vuonna 1997 yksityisasunnoksi. Lämpökeskuksessa oli kolmen kerroksen korkuinen tyhjä kattilahalli, joten muutustyöt asettivat suunnittelijoille melkoisia vaatimuksia. Muutokset ja korjaustyöt kunnioittavat Aallon perintöä. Kaikki alkuperäiset ikkunat, ovet ja ovenkahvat säilytettiin. Nykyinen omistaja, joka suunnitteli ja toteutti muutustyön, on myös sisustanut kotinsa Aallon huonekaluilla.

EFTER Lapplandskriget var byggnadsbeståndet i Rovaniemi praktiskt taget ödelagt. I samband med att man byggde upp staden planerade man en trädgårdsstadsdel på Korkalorinne efter inspiration från Hagalund i Esbo. Den planerades av Alvar Aalto, som också hade gjort Rovaniemi stadsplan. Han ville prova bostadstyper som lämpade sig för de nordliga förhållandena. Området byggdes åren 1959–1961, men helhetsplanen genomfördes aldrig fullt ut.

Områdets värmecentral som togs ur bruk 1992 gjordes om till privatbostad 1997. Värmecentralen hade en tre våningar hög pannhall som ställde ganska höga krav på planerarna under ombyggnadsarbetet. Ändringarna och reparationsarbetet respekterar arvet efter Aalto. Alla ursprungliga fönster, dörrar och dörrhandtag bevarades. Den nuvarande ägaren, som planerade och genomförde ombyggnadsarbetet, har även inrett sitt hem med Aaltos möbler.



## PALOASEMA, HUITTINEN

### BRANDSTATION, HUITTINEN



**HUITTISTEN** vanha paloasema rakennettiin vuonna 1933 ja on nyt kuvataiteilijan koti, kirjasto ja ateljee. Koti on kunnostettu paloaseman yläkertaan, kirjasto koottu paloaseman torniin ja ateljee on alakerran autotallissa. Rakennus ei ollut varsinaisesti myynnissä, mutta nykyinen omistaja kysyi suoraan kaupungilta, saisiko hän ostaa käytöstä jääneen paloaseman. Ja sehän sopi kaupungille.

Vanha paloasema kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen Lauttakylän alueeseen. Rakennus on vuosien aikana säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa. Siinä on nähtävissä paitsi 1930-luvun selkeälinjaista funkista myös 1920-luvun klassismia.

**DEN GAMLA** brandstationen i Huittinen byggdes 1933 och är numera en bildkonstnärns hem, bibliotek och ateljé. Hemmet har inretts på brandstationens övervåning, biblioteket finns i dess torn och ateljén i garaget på nedervåningen. Byggnaden var egentligen inte till salu, men den nuvarande ägaren frågade direkt av staden om hon fick köpa brandstationen som inte längre var i användning. Och det passade ju staden.

Den gamla brandstationen hör till det ansedda området Lauttakylä. Under årens lopp har byggnadens ursprungliga yttre bevarats väl. Förutom de tydliga raka linjerna inspirerade av 1930-talsfunkis ser man även klassicism från 1920.

Suomen ensimmäiset vesitornit rakennettiin tehtaiden yhteyteen. Niistä johdettiin vesi omalla paineellaan sammutusjärjestelmään, mikä vastaa nykyajan sprinklerijärjestelmää. Ensimmäinen varsinainen vesitorni rakennettiin Hankoon vuonna 1910. Nykyisenlaiset sienimäiset vesitornit eli niin sanotut ylävesisäiliöt alkoivat nousta asutusalueiden yhteyteen 1970-luvulla. Nykyisin vesitornissa voi olla vaikka asunto.

## VANHA TEHTAAN VESITORNI, TAMPERE

## GAMMALT FABRIKSVATTENTORN, TAMMERFORS



**HAARLAN** tekstiilitehtaan vanha vesitorni Tampereen Onkiniemessä rakennettiin vuonna 1919. Se muutettiin vuonna 2003 tyylikkääksi yksityisasunnoksi, jossa on tilaa 190 neliometriä. Asunnossa on kaksi makuuhuonetta, ruokailuhuone, suuri olohuone ja keittiötilat sekä saunatilat. Huoneet ovat neljässä eri kerroksessa ja ylimpänä on suuri katto-terassi, josta on näkymät Näsijärvelle ja Pyynikille.

**DET GAMLA** vattentorn som hörde till Haarlas textilfabrik i Onkiniemi i Tammerfors byggdes 1919. År 2003 gjordes det om till en snygg privatbostad på 190 kvadratmeter. Det finns två sovrum, en matsal, ett stort vardagsrum och ett kök samt en bastu i lägenheten. Rummen finns på fyra olika våningar och högst upp finns en stor takterrass med utsikt över Näsijärvi och Pyynike.

De första vattentornen i Finland byggdes i samband med fabriker. Från dem ledde man vatten med tornets eget tryck till ett släckningssystem, en motsvarighet till dagens sprinklersystem. Det första egentliga vattentornet byggdes i Hangö 1910. De moderna svampformade vattentornen började resas i bosättningsområdena på 1970-talet. Nuförtiden kan ett vattentorn inhysa till exempel en lägenhet.

## VESITORNI, NILSIÄ, KUOPIO

### VATTENTORN, NILSIÄ, KUOPIO



**NILSIÄLÄINEN** lapsiperhe asuu taajaman keskustassa vanhassa vesitornissa. Asunnossa on tilaa 300 neliömetriä, kymmenen huonetta kolmessa kerroksessa. Vesitornissa ei ole hissiä ja portaita on peräti 167. Ikkunoita on 51, ja asuntoon kuuluu myös parveke, jossa on pelastautumisköysi hätätilanteita varten. ”Miehelläni on aika vilkas mielikuvitus ja hän keksi, että Nilsian keskustassa oleva vesitorni on ollut jo kymmenkunta vuotta tyhjillään. Se oli ollut kunnallekin vain riesana. Teimme tarjouksen, joka hyväksyttiin”, perheen äiti kertoo asunnon oston alkutaipaletta. ”Välillä kävi mielessä, että ei tässä ole mitään järkeä”, hän toteaa. Maisema palkitsee.

**EN BARNFAMILJ** bor i det gamla vattentornet i centrum av Nilsia. Bostaden på tio rum i tre våningar är 300 kvadratmeter stor. Det finns ingen hiss i vattentornet som har hela 167 trappsteg. Det finns 51 fönster och till bostaden hör också en balkong med ett räddningsrep för nödsituationer. ”Min man har ganska livlig fantasi och kom på att vattentornet i Nilsia centrum hade stått tomt i ett tiotal år. Det hade bara varit till besvär för kommunen också. Vi lade ett bud och det godkändes”, berättar mamman i familjen om hur bostadsköpet fick sin början. ”Ibland tänkte man att det här inte är klokt”, konstaterar hon. Utsikten är fantastisk.

# VANHAN SAUNAN UUSI ELÄMÄ

Suomalaiseen elämäntapaan on kautta aikojen kuulunut saunominen. Kaupungeissa ja taajamissa oli yleistä, että käytettiin yhteissaunoja, ns. ”yleisiä saunoja” ennen kuin kiinteistökohtaiset ja asunto-saunat yleistyivät.

## MAUNULAN ASUKASTALO SAUNABAARI, HELSINKI

## MEDBORGARHUSET SAUNABAARI I MÅNSAS, HELSINGFORS



KUVA | BILD: LIISA LOUHANDE

**ARKKITEHTI** Viljo Revell suunnitteli vuonna 1951 yleisen saunan Maunulaan. Kylpijiä kävi jopa 500 illassa. Sauna kuului osana viereisiin punatiilisiin kerrostaloihin, Kansanasuntoihin. Saunarakennuksessa oli myös kahvila, kampaamo ja Elannon leipäkauppa. Saunabaari on nykyisin avoin asukastalo, siellä voi lukea päivän lehdet, käydä jumpassa ja käyttää nettipistettä. Talossa on juhla- ja kokoustilat sekä asukaskahvila. 2000-luvulla tehdyn remontin yhteydessä myös näyttävä SAUNA-teksti palautettiin rakennuksen seinään.

**ARKITEKT** Viljo Revell ritade den allmänna bastun i Månsas 1951. Så många som 500 personer kunde bada bastu där på en kväll. Bastun hörde till höghuset i rött tegel som låg bredvid. I bastubyggnaden fanns också ett café, en frisersalong och en av Elantos brödbutiker. Numera är Saunabaari ett öppet medborgarhus där man kan läsa dagens tidningar, motionera och använda internet. Det finns fest- och mötesutrymmen samt ett café i huset. I samband med renoveringen som genomfördes på 2000-talet sattes den pampiga texten SAUNA tillbaka på byggnadens vägg.



# NYTT LIV I GAMMAL BASTU

Att bada bastu har genom tiderna hört till finländarnas livsstil. I städerna och tätorterna var det vanligt att man använde en gemensam bastu, en så kallad ”allmän bastu”, innan det blev vanligare med bastu i fastigheterna och i lägenheterna.

## TONAVAN SAUNA, TURKU

## TONAVAN SAUNA, ÅBO



KUVA | BYGGE: TOMMITKINNUNEN

**TURUN VIII** kaupunginosassa Port Arthurissa, erään puutaloyhtiön pihalla sijaitsee kaunis tiilirakennus, joka rakennettiin vuonna 1905 yleiseksi saunaksi. Tällaisia saunoja oli Porsassa aikoinaan neljä kappaletta. Asuinrakennusten saneerausten myötä asuntosaanat yleistyivät ja yleisten saunojen toiminta hiipui. Tonavan saunan toiminta lakkasi vuonna 1976. Rakennus oli erilaisten teollisuusyritysten käytössä kunnes vuonna 1997 se sai uudet omistajat. Alkuperäisestä saunasta ei ollut jäljellä muuta kuin huonejako ja pieni lipunmyyntikoju talon sisällä. Puolitoista vuotta kestäneen remontin jälkeen omistajat muuttivat uuteen kotiin.

**PÅ EN AV GÄRDARNA** i Åbo VIII stadsdel Port Arthur finns det en vacker tegelbyggnad som byggdes som allmän bastu 1905. I tiderna fanns det fyra sådana här bastubyggnader i Port Arthur. I takt med att bostadshusen sanerades blev det vanligare med bastu i bostäderna och verksamheten falnade i de allmänna basturna. Verksamheten i Tonavan sauna upphörde 1976. Byggnaden användes av olika industriföretag tills den fick nya ägare 1997. Det enda som fanns kvar av den ursprungliga bastun är rumsindelningen och en liten biljettkiosk inne i huset. Efter att ha renoverat byggnaden i ett och ett halvt år flyttade ägarna in i sitt nya hem.

# GALLERIAT

Suomessa ja muuallakin maailmassa erityisesti kuvataiteilijat ovat käyttäneet mielikuvitustaan luodessaan itselleen virikkeisiä ympäristöjä ja tarjotessaan taiteen nauttijoille mielenkiintoisia käyntikohteita.

## VAHTITUPA-ALUE, JYVÄSKYLÄ

### OMRÅDET KRING BANVAKTSTUGAN, JYVÄSKYLÄ



KUVA | BILD: SAMULI ALONEN

**PYKÄLISTÖ** Jyväskylässä on uudiskäyttöön valjastettu Valtion Rautateiden vahtitupa-alue vuodelta 1898. Kokonaisuuteen kuului vahtitupa, ulkorakennus ja maakellari. Alkuperäiset rakennukset on tehty arkkitehti Bruno Granholmin tyyppipiirustusten mukaan, kuten monet muutkin Haapamäki–Jyväskylä–Suolahti-rautatien rakennukset. Taiteilija Samuli Alonen aloitti entisöintityöt vuonna 1999 yhteistyössä Museoviraston ja Jyväskylän kaupungin kanssa. Kansallisromantiikasta ja nikkarityylistä kertova Pykälistö heräsi henkiin taidekeskuksena. Kokonaisuutta täydentävät neljä junavaunua hankittiin näyttely- ja kokoustiloiksi.

**PYKÄLISTÖ** i Jyväskylä är ett område kring Statens Järnvägars banvaktstuga från 1898 som har fått ett nytt användningsändamål. Till helheten hör en vaktstuga, ett uthus och en jordkällare. De ursprungliga byggnaderna har uppförts enligt arkitekt Bruno Granholms typritningar, liksom många andra av järnvägsbyggnaderna i Haapamäki–Jyväskylä–Suolahti. Konstnären Samuli Alonen påbörjade restaureringen 1999 i samarbete med Museiverket och Jyväskylä stad. Pykälistö andas nationalromantik och snickeristil och fick nytt liv som konstcenter. Fyra tågagnar som införskaffats som utställnings- och mötesutrymmen gör helheten komplett.

# GALLERIER

I Finland och på andra platser i världen har speciellt bildkonstnärer använt sin fantasi och skapat stimulerande miljöer åt sig själva och intressanta besöksmål för konstintresserade.

## VANHA MAKASIINI, MIKKELI

## GAMMALT MAGASIN, S:T MICHEL



**JAATILAN** 1930-luvulla rakennettu viljamakasiini Mikkeliissä muuttui viiden vuoden restauroinnin tuloksena taideateljeksi. Nykyisin makasiini on nimeltään Axelina, ja se on erilaisten taiteen ja muotoilun koulutustilaisuuksien ja lasten taideleirien pitopaikka sekä Päivi-Maria ja Olli Jaatosen taideateljee. Jaatilan vanha makasiini sijaitsee Porrassalmen valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella.

**SÄDESMAGASINET** Jaatila i S:t Michel är byggt på 1930-talet och blev efter fem år av renovering en konstateljé. Numera heter magasinet Axelina och där hålls olika utbildningar i konst och formgivning samt konstläger för barn. Det rymmer även Päivi-Maria och Olli Jaatinens konstateljé. Det gamla magasinet finns i landskapsområdet Porrassalmi som anses värdefullt på riksnivå.

# NYKYISIÄ HOTELLEJA JA RAVINTOLOITA

Erityisesti Keski-Euroopassa on vanhoihin linnoihin perustettu hotelli- ja ravintolatoimintaa. Linnayön viettäminen on Suomessakin mahdollista: esimerkiksi Katajanokan ”linnassa” voi matkalainen levätä. Hotellin tai ravintolan perustaminen vanhaan rakennukseen ei kuitenkaan vaadi erikoisia puitteita. Aivan tavallisestakin vanhasta talosta on mahdollista tehdä tunnelmallinen hotelli tai houkutteleva ravintola.

## RAUTATIELÄISTEN TALO, SEINÄJOKI

## RAUTATIELÄISTEN TALO, SEINÄJOKI



**SEINÄJOEN** Rautatieläisten talo rakennettiin rautatieläisten kerho- ja kokoustiloiksi vuonna 1909. Vuosina 1916–1918 sitä käytettiin venäläisten sotilaiden klubi- ja majoitustiloina. Itsenäisyyden aikana rakennus on ollut Suomen puolustusvoimien sekä posti- ja lennätinlaitoksen käytössä. Vuonna 1998 se siirtyi Seinäjoen kaupungin omistukseen. Kaupungin tarkoitus oli kunnostaa tila kokous- ja kerhotiloiksi, mutta suojeltu rakennus oli pitkään käyttämättömänä. Innokas yrittäjä huomasi kuitenkin rakennuksen tarjoamat mahdollisuudet, ja nykyisin kunnostetuissa tiloissa toimii ravintola sekä sen yhteyteen rakennetussa uudisrakennuksessa omaperäinen hotelli.

**RAUTATIELÄISTEN TALO** (ung. Järnvägsarbetarnas hus) i Seinäjoki byggdes som klubb- och möteslokal för järnvägsarbetare 1909. Under åren 1916–1918 använde ryska soldater huset som klubb- och in- kvarteringsutrymme. Under självständigheten har byggnaden använts av Finlands försvarsmakt och av post- och televerket. År 1998 övergick det i Seinäjoki stads ägo. Staden hade för avsikt att rusta upp det till mötes- och klubbutrymmen, men den skyddade byggnaden stod länge oanvänd. En ivrig företagare lade dock märke till de möjligheter byggnaden erbjöd och i de numera upprustade utrymmena finns en restaurang och ett originellt hotell i en ny byggnad i anslutning till huset.



# NUTIDA HOTELL OCH RESTAURANGER

Särskilt i Centraleuropa har man börjat bedriva hotell- och restaurangverksamhet i gamla slott. Det är möjligt att övernatta i ett slott i Finland också: till exempel kan trötta resenärer vila sig i ”borgen” på Skatudden. Det krävs ändå inga speciella omständigheter för att grunda ett hotell eller en restaurang i en gammal byggnad. Det är möjligt att göra om ett alldeles vanligt hus till ett stämningsfullt hotell eller en inbjudande restaurang.

## KATAJANOKAN HOTELLI, HELSINKI

## SKATUDDENS HOTELL, HELSINGFORS



**KATAJANOKALLE** valmistui vankila vuonna 1837. Kansainvälisen mallin mukaan rakennettu laitos oli moderni, avoimen keskushallin ympärille suunniteltu rakennus, jossa oli kapeiden käytävien äärellä seljettä molemmilla puolin. Vielä 1960-luvulla Helsingin lääninvankilan läpi kulki noin 10 000 vankia vuodessa. Vankilatoiminta päättyi vuonna 2002, jonka jälkeen kansainvälinen hotelliketju hankki kiinteistön omistukseensa. Nyt Katajanokka on moderni hotelli ja punaisten tiilien suojassa on 106 hotellihuonetta. Vanhan vankilan ulkoseinät, ympärismuuri ja keskikäytävä ovat suojeltuja.

**ÅR 1837** blev fängelset på Skatudden klart. Anstalten var byggd enligt den internationella modellen och var en modern byggnad planerad runt en öppen hall med celler på båda sidor om de smala gångarna. Så sent som på 1960-talet kom 10 000 fångar via Helsingfors länsfängelse varje år. Fängelseverksamheten upphörde 2002 och fastigheten köptes av en internationell hotellkedja. Nu är Skatudden ett modernt hotell och bakom det röda teglet finns 106 hotellrum. Det gamla fängelsets ytterväggar, mur och mittgång är skyddade.

## TURENGIN ASEMA, JANAKKALA

## TURENGI STATION, JANAKKALA



KUVA | BILDE: MARJA-LIISA JÄNNTI

**SUOMEN** Suuriruhtinas, keisari Aleksanteri II vauhditti Suomen kehitystä ja rakennutti Suomen ensimmäisen rautatien Helsingistä Hämeenlinnaan vuonna 1862. Turengista ajateltiin Riihimäen sijaan tulevan risteysasema ja siksi sinne rakennettiin tavallista hienompi ja isompi asemarakennus. Nyt Turengin asemalla on kristallikruunut ja plyysiverhot kuin entisessä loistossaan, sillä asemalla toimii ravintola nimeltään Turengin asema.

**FINLANDS** Storfurste kejsar Alexander II påskyndade utvecklingen i Finland och lät bygga Finlands första järnväg mellan Helsingfors och Tavastehus 1862. Man tänkte göra Turengi till järnvägsknut istället för Riihimäki, och därför byggde man en finare och större stationsbyggnad än normalt där. Nu har Turengi station kristallkronor och plyschgardiner som under sina glansdagar, för i stationen finns nu en restaurang som heter Turengin asema.

## SUOLAVARASTO, UUSIKAUPUNKI

### SALTLAGER, NYSTAD



KUVA | Bild: MIRA RENHOLM | STUDIO FOTO MIRA

**UDES**SAKAUPUNGISSA rakennettiin 1800-luvun alkupuolella suolavarasto merenlahden rannalle. Rakennus otettiin vuonna 1988 ravintolakäyttöön. Samassa rakennuksessa on nyt kaksi ravintolaa: Sualaspuar, jossa komeat hirret on puhdistettu, ja Orren krouvi, jossa näkyy vielä vanhaa suolan mustuttamaa hirttä.

**I NYSTAD** byggede man ett saltlager på havsvikens strand under 1800-talets första hälft. År 1988 började byggnaden användas som restaurang. I samma byggnad finns nu två restauranger: Sualaspuar, med vackra putsade stockar, och Orren krouvi, där man fortfarande kan se en gammal stock som svartnat av saltet.



# TYÖPAJOJEN AHERRUKSESTA HERKUTTELUHETKIIN

RAVINTOLA WANHA PAJA, OUTOKUMPU

RESTAURANG WANHA PAJA, OUTOKUMPU



**OUTOKUMMUN** kaivosten käyttöön valmistui vuonna 1928 korjaus- ja kunnostuspaja. Myöhemmin se oli malminetsintäosaston käytössä. Nykyisin rakennuksessa toimii ravintola Wanha Paja ja Outokummun Kaivosmuseo. Joulun alla siellä järjestetään koko kaupungin yhteinen jouluruokailu, mukana on ollut jopa tuhansia ruokailijoita.

**ÅR 1928** färdigställdes en reparationsverkstad i förbindelse till gruvorna i Outokumpu. Senare användes den av malmlätningsavdelningen. I den nuvarande byggnaden verkar restaurang Wanha Paja och Outokumpu Gruvmuseum. Under julen ordnas en gemensam julmiddag där för hela staden med uppemot tusen matgäster.



# I VERKSTÄDERNA HAR MÖDA BYTTS MOT SMAKUPPLEVELSER

KAHVILA-KONDITORIA KULTAINEN TUOKSU, SALO

CAFÉ-KONDITORI KULTAINEN TUOKSU, SALO



KUVA: KAHVILA-KONDITORIA KULTAINEN TUOKSU, ARKISTO  
BILD: CAFÉ-KONDITORI KULTAINEN TUOKSU, ARKIV

**INKERINKADUN** kahvila-konditoria Kultainen Tuoksu on toisesta päästään pyöreä rakennus – muotonsa vuoksi kahvilaan on saatu runsaasti ikkunapaikkoja. Liikkeen nimi on peräisin kotileipomolta, joka lopetti toimintansa vuonna 2002. Nykyinen kahvila-konditoria aloitti toimintansa vuonna 2004. Rakennuksen suunnitteli 1940-luvun lopulla salolainen rakennusmestari Aarne Hento ja se valmistui tammikuussa 1950 alun perin pelitisepäniikkeeeksi ja varastoksi.

”Muutostyö on tehty rakennusta kunnioittaen eikä ole sorruttu nykyisin yleiseen ylientistämiseen vaan homma on hoidettu myös erinomaisen taidollisesti. Rakennuksen pyöreä muoto johtuu siitä, että se on rakennettu kiinni kadunpuoleiseen tontinrajaan, joka oli pyöristetty paikalla aiemmin sijainneen risteyksen vuoksi”, kertoo Salon entinen kaupunginarkkitehti Lauri Hollmén.

**BYGGNADEN** som inhyser café-konditori Kultainen Tuoksu på Inkerikatu är rund i ena änden och tack vare sin form har caféet många fönsterplatser. Rörelsens namn härstammar från ett hembageri som upphörde med sin verksamhet 2002. Det nuvarande café-konditoriet inledde sin verksamhet 2004. Byggnaden planerades i slutet av 1940-talet av Salobördige byggmästaren Aarne Hento och den stod klar i januari 1950. Ursprungligen var det en plåtslagaraffär och ett lager.

”Ombyggnadsarbetet har gjorts med respekt för byggnaden och man har inte renoverat alldeles för mycket heller, utan det har skötts väldigt ekonomiskt. Byggnadens runda form beror på att den är byggd längs tomtgränsen på gatsidan, som var rundad på grund av den korsning som tidigare fanns på platsen”, berättar Salos före detta statsarkitekt Lauri Hollmén.

# TURUN OMALAATUISET KAPAKAT

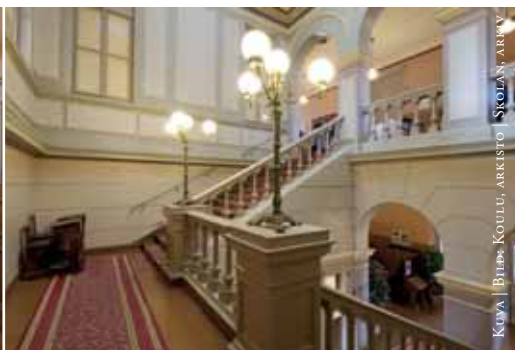
Turussa on monta ravintolaa, joiden nimi ja ulkoasu muistuttavat rakennuksen vanhasta käyttötarkoituksesta.

## KOULU

### SKOLAN



KUVA | BILD: KOULU, ARKISTO | SKOLAN, ARKIV



KUVA | BILD: KOULU, ARKISTO | SKOLAN, ARKIV

**RAVINTOLA** Koulun rakennus on valmistunut vuonna 1889. Talossa on toiminut useita ruotsinkielisiä kouluja. Talon esikuvana ovat olleet eurooppalaiset, erityisesti italialaiset renessanssipalatsit, joiden julkisivujäsentely toistuu fasadissa. Rakennuksen sisätiloissa korostettiin juhluvuutta. Rakennuksen tilajako on edelleen alkuperäisten piirustusten mukainen.

**BYGGNADEN** som inhyser restaurang Skolan färdigställdes 1889. Flera svenskspråkiga skolor har funnits i huset. Förebilden för byggnaden är europeiska och särskilt italienska renässanspalats, vilket man kan se särskilt på fasaden på framsidan. Inne i byggnaden har man betonat det högtidliga. Byggnaden är fortfarande indelad enligt de ursprungliga ritningarna.

## UUSI APTEEKKI

### NYA APOTEKET

**SEURUSTELURAVINTOLA** Kaskenkatu 1:n – paremmin Uutena apteekkina tunnetun – rakennuksen ja kalustuksen suunnitteli vuonna 1907 arkkitehti Frithiof Strandell. Alkuperäiset kalusteet ovat vielä pääosin ravintolan käytössä. Ravintolan yhteydessä toimii panimo.

**BYGGNADEN** och inredningen i restaurangen på Kaskisgatan 1 – känd som Nya apoteket – planerades 1907 av arkitekt Frithiof Strandell. De ursprungliga möblerna används fortfarande i stor utsträckning av restaurangen. Det finns ett bryggeri i anslutning till restaurangen.

# ÅBOS UNIKA KROGAR

I Åbo finns det många restauranger vars namn och yttre påminner om byggnadens gamla användningsändamål.

## THE OLD BANK–VANHA PANKKI

### THE OLD BANK



KUVA: VANHA PANKKI, ARKISTO  
BILD: THE OLD BANK, ARKIV



KUVA: VANHA PANKKI, ARKISTO  
BILD: THE OLD BANK, ARKIV



KUVA: VANHA PANKKI, ARKISTO  
BILD: THE OLD BANK, ARKIV

**THE OLD BANK**–Vanha pankki -ravintola toimii Turun Osakepankki – Åbo Aktiebank -yhtiölle vuonna 1907 valmistuneessa graniittilinnassa, entisessä pankkialissa. Suunnittelijana oli Uuden apteekin tapaan arkkitehti Strandell. Pankkiholveja on kolme ja sisustus antiikkia ihannoivaa kertaustyyliä. Lasimaalaukset ovat säilyneet vuodelta 1920.

**THE OLD BANK** är en restaurang som verkar i det som tidigare var banksal i bolaget Åbo Aktiebanks granitborg. Liksom Nya apoteket är även denna byggnad planerad av arkitekt Strandell. Det finns tre bankvalv och inredningen är inspirerad av antikviteter. Glasmålningarna från 1920 finns kvar.

## PUUTORIN VESSA

### PUUTORIN VESSA

**TARINA** kertoo, että Turun palon vuonna 1927 sytyttänyt kipinä lennähti ilmoille ravintola Puutorin Vessan paikalla sijainneen talon savupiipusta. Palon jälkeen arkkitehti Carl Ludwig Engel suunnitteli paikalle aukion, josta tuli vilkas kauppapaikka. 1900-luvun alussa Puutorille perustettiin Turun ensimmäinen linja-autoasema. Matkustajien tarpeita palvelemaan rakennettiin vuonna 1933 pyöreä yleinen käymälä, jonka toiminta vessana loppui vuonna 1986. Ravintolan rekvisiitta tuo mieleen muistoja vessan alkuperäisestä käyttötarkoituksesta.

**HISTORIEN** förtäljer att den gnista som låg bakom Åbo brand 1927 flög ur en skorsten på den plats där restaurang Puutorin vessa (ung. Trätorgets dass) står. Efter branden planerade arkitekt Carl Ludwig Engel ett torg på platsen som blev en livlig handelsplats. I början av 1900-talet grundades Åbo första bussstation på Trätorget. År 1933 byggde man ett runt allmänt dass för resenärernas behov. Det användes som toalett fram till 1986. Rekvisitan i restaurangen för tankarna till byggnadens ursprungliga användningsändamål.

# KOKOONTUMISTILOJA ASUINALUEELLE

Perinteisillä korjaustalkoilla ja kyläläisten yhteisrahoituksella syntyy ainutlaatuista yhteishenkeä ja toimintaa, joka mahdollistaa rakennusperinnön säilymisen – joka puolestaan mahdollistaa toiminnan.

## NUORISOTALO PALIS, MÄNTTÄ-VILPPULA

## UNGDOMSGÅRDEN PALIS, MÄNTTÄ-FILPULA



KUVA | BILD: MÄNTTÄ-VILPPULA ARKISTO

**VILPPULAN** nuorisotalo Palis näkyy kauas, sillä kyseessä on entinen paloasema, jonka osana on korkea torni. Nuorisotilassa on mm. kerhotiloja.

**UNGDOMSGÅRDEN** i Filpula syns på långt håll eftersom den är en gammal brandstation med ett högt torn. I ungdomsgården finns bland annat klubblokaler.



# MÖTESLOKALER I BOSTADSOMRÅDEN

Genom traditionellt talkoarbete och gemensam finansiering från byborna uppstår unik sammanhållning och verksamhet som gör det möjligt att bevara byggnadsarvet – som i sin tur gör verksamheten möjlig.

## MONITOIMITALO, KIRKKONUMMI

### ALLAKTIVITETSHUS, KYRKSLÄTT



KUVA | BILD: MASALAN MONITOIMITALO, ARKISTO | ALLAKTIVITETSHUS, ARKIV

**TEOLLISUUSKIINTEISTÖ** jäi 1990-luvun puolivälin lamassa tyhjilleen ja päättyi roskapankkiin. Rakennus oli käyttämättömänä muutamia vuosia. Nykyisin Masalan monitoimitalo on alueen asukkaiden kohtaamispaikka, siellä on monipuolista nuorisotoimintaa, kirjasto ja muita kunnan palveluita sekä kansalaistoimintaa.

**INDUSTRIFASTIGHETEN** tömdes under lågkonjunkturen i mitten av 1990-talet och togs över av en skräpbank. Byggnaden stod oanvänd under några år. Numera är allaktivitetshuset i Masaby mötesplats för invånarna i området, med mångsidig ungdomsverksamhet, bibliotek och annan kommunal service samt medborgarverksamhet.

## VAPAA-AIKATALO SALLANSUU, SALLA

## VAPAA-AIKATALO SALLANSUU, SALLA



**SALLANSUUN** kiinteistön on suunnitellut arkkitehti Väinö Paananen. Se on entinen Elannon toimitalo, jossa toimi alakerrassa sekatarvakauppa vuosina 1952–1966 ja yläkerrassa Ravintola Sallansuu, kansan suussa ”Sallansuun ylähuuli”, vuoteen 1983 saakka. Sallansuu sai uuden elämän, kun Sallan kunta osti ja kunnosti sen. Nykyisessä Vapaa-aikatalo Sallansuun yläkerrassa on nuorisotilat peli- ja musiikkistudioineen. Alakerrassa on keittiö ja kokontumistilat, jotka ovat muunneltavissa erilaisten käyttäjäryhmien tarpeisiin. Sallan kulttuuriympäristöohjelmassa kiinteistö luokitellaan osaksi Sallan kirkonkylän jälleenrakennuskokonaisuutta sekä kulttuurihistorialliseksi ja maisemallisesti erittäin arvokkaaksi kohteeksi.

**FASTIGHETEN** Sallansuu är planerad av arkitekt Väinö Paananen. Det var tidigare Elantos lokal med diversehandel i nedervåningen mellan åren 1952–1966 och Restaurang Sallansuu i övervåningen, i folkmun känd som ”Sallansuun ylähuuli”, fram till 1983. Sallansuu fick nytt liv när Salla kommun köpte och renoverade huset. I övervåningen i det nuvarande fritidshuset Vapaa-aikatalo Sallansuu finns en ungdomslokal med spel- och musikstudio. I nedervåningen finns kök och mötesutrymmen som kan ändras utgående från olika gruppers behov. I kulturmiljöprogrammet för Salla klassas fastigheten som en del av återuppbyggnaden av Salla kyrkby och som ett mycket kulturhistoriskt och landskapsmässigt värdefullt objekt.

## PITÄJÄNTUPA, MÄNTSÄLÄ

## PITÄJÄNTUPA, MÄNTSÄLÄ



Kuva | Bild: Pitäjätupa, Arvisto | Pitäjätupa, Arkiv

**MÄNTSÄLÄN** Pitäjätupa on nähnyt kuluneiden 160 vuoden aikana koko elämän kaaren. Vuonna 1854 rakennettu tupa on ollut leikkaushuoneena, kirjastona, pankkina, kunnantalona, asuntolana ja viimeksi kotiseutumuseona. Nyt Tupaa korjataan kuntalaisten yhteiseksi kulttuuritilaksi ja paikalliskulttuurin kehittämiskeskukseksi. Vessat on päätetty sijoittaa entiseen ruumiskellariin.

Rakennus kunnostetaan talkoovoimin hyviä restauroinnin periaatteita noudattaen ja vanhoja materiaaleja käyttäen. Varoja kunnostukseen on kerätty esimerkiksi myymällä Pitäjätuvasta nimikko-osia. Rakennuksen pohjapiirros ja rakennusosat on esitelty netissä ja yksityiset ihmiset, yhteisöt sekä yritykset ovat hankkineet itselleen niin nimikkohirsiä, -pönttöuuneja kuin ovenkarmeja. Netistä voi seurata, kuinka nimikko-osien myynti sekä varsinainen kunnostustyö etenevät.

**SOCKENSTUGAN** Pitäjätupa i Mäntsälä har fått se en hel livscykel under de senaste 160 åren. Stugan som byggdes 1854 har varit operationsrum, bibliotek, bank, kommunalhus, elevhem och senast hembygdsmuseum. Nu rustas stugan upp till gemensam kulturlokal för kommuninvånarna och utvecklingscentrum för den lokala kulturen. Toaletterna har man beslutat placera i det som tidigare var likkällare.

Byggnaden rustas upp med talkokrafter. Man följer goda restaureringsprinciper och använder gammalt material. Resurserna för restaureringen har samlats in till exempel genom att låta folk vara med och sponsra delar av Pitäjätupa. Byggnadens planritningar och byggnadsdelar har visats upp på webben och privatpersoner, samfund och företag har bekostat och satt sina namn på både stockar, kakelugnar och dörrkarmar. På webben kan man följa med hur finansieringen och det egentliga renoveringsarbetet framskrider.

## KOHDELUETTELO PAIKKAKUNNAN NIMEN MUKAAN

WeeGee-talo, Espoo .....	29	Ravintola Wanha Paja, Outokumpu.....	56
Ruutikellari, Hamina .....	26	Hiihtohissin lähtölava, Paltamo.....	39
Ulko-Tammion autiotupa, Hamina.....	27	Seilin saari, Parainen .....	25
Huopalahden kirkko, Helsinki.....	15	Puuvilla, Pori .....	36
Katajanokan hotelli, Helsinki.....	53	Pyroll Arena, Pyhtää .....	34
Kuntomaneesi, Suomenlinna, Helsinki .....	35	Sorkan kylätalo, Rauma .....	11
Loft-koteja kirjapainon tiloissa, Helsinki.....	42	Lasimuseo ja museon kahvila, Riihimäki .....	20
Maunulan asukastalo Saunabaari, Helsinki .....	48	Asukkaita Aallon lämpökeskuksessa, Rovaniemi .....	44
Satamaratakuilu Baana, Helsinki .....	39	Loviisan aitta, Rusko .....	19
Veturin kääntöpöytä, Helsinki .....	38	Vapaa-aikatalo Sallansuu, Salla .....	62
Paloasema, Huittinen .....	45	Kahvila-konditoria Kultainen Tuoksu, Salo .....	57
Verkatehdas, Hämeenlinna.....	37	Rautatieläisten talo, Seinäjoki.....	52
Turengin asema, Janakkala.....	54	Itäinen Jokipuisto, Nikkilä, Sipoo .....	24
Taitokortteli, Joensuu .....	40	Finlayson, Tampere .....	28
Juankosken ruukki, Juankoski.....	31	Pyhäjärven kappeli, Tampere.....	14
Vahtitupa-alue, Jyväskylä.....	50	Tallipiha, Tampere .....	41
Kaarina-teatteri, Kaarina.....	13	Vanha tehtaan vesitorni, Tampere .....	46
Koriston Talli, Kaarina.....	21	Koulu, Turku .....	58
Monitoimitalo, Kirkkonummi .....	61	Loft-asuntoja navetassa, Turku .....	43
Sähkömuseo ja muuntamokahvila, Kokemäki..	32	Puutorin vessa, Turku.....	59
Vesitorni, Nilsiä, Kuopio .....	47	The Old Bank–Vanha pankki, Turku .....	59
Vanha Paukku, Lapua.....	30	Tonavan sauna, Turku .....	49
Soitinverstas, Leppävirta.....	23	Uusi Apteekki, Turku .....	58
Sajaniemen koulu, Loppi .....	10	Meijerikirjasto, Tyrnävä.....	22
Silvastin kartano, Mikkeli .....	17	Kartanon Karkuri, Uusikaupunki .....	18
Vanha makasiini, Mikkeli .....	51	Korjausrakentamiskeskus ja näyttelytila, Uusikaupunki.....	33
Pitäjäntupa, Mäntsälä.....	63	Suolavarasto, Uusikaupunki .....	55
Nuorisotalo Palis, Mänttä-Vilppula.....	60	Uudenkaupungin kirjasto, Uusikaupunki .....	12
Erstan kartano, Nastola.....	16		
Kehräämö, Orimattila .....	37		



## FÖRTECKNING ÖVER OBJEKTEN ENLIGT ORTSNAMN

Puuvilla, Björneborg.....	36	Saltlager, Nystad.....	55
WeeGee-huset, Esbo.....	29	Spinneri, Orimattila.....	37
Krutkällare, Fredrikshamn.....	26	Restaurang Wanha Paja, Outokumpu.....	56
Ulko-Tammio ödestuga, Fredrikshamn.....	27	Avsats för skidlift, Paltamo.....	39
Banan – schakt för järnvägsbanan, Helsingfors.....	39	Själö, Pargas.....	25
Hoplax kyrka, Helsingfors.....	15	Pyroll Areena, Pyttis.....	34
Kuntomaneesi gym, Sveaborg, Helsingfors.....	35	Sorkka byahus, Raumo.....	11
Loftbostäder i tryckeriutrymmen, Helsingfors.....	42	Glasmuseet och museicafé, Riihimäki.....	20
Medborgarhuset Saunabaari i Månsas, Helsingfors.....	48	Invánare i Aaltos värmecentral, Rovaniemi.....	44
Skatuddens hotell, Helsingfors.....	53	Loviisan aitta, Rusko.....	19
Svängbord för lok, Helsingfors.....	38	Vapaa-aikatalo Sallansuu, Salla.....	62
Brandstation, Huittinen.....	45	Café-konditori Kultainen Tuoksu, Salo.....	57
Turengi station, Janakkala.....	54	Rautatieläisten talo, Seinäjoki.....	52
Taitokortteli, Joensuu.....	40	Östra Åparken, Nickby, Sibbo.....	24
Strömsdals bruk, Juankoski.....	31	Kaarina-teatteri, S:t Karins.....	13
Området kring banvaktstugan, Jyväskylä.....	50	Koriston Talli, S:t Karins.....	21
Vattentorn, Kuopio, Nilsä.....	47	Silvastin kartano, S:t Michel.....	17
Elmuseum och transformatorstationscafé, Kokemäki.....	32	Gammalt magasin, S:t Michel.....	51
Allaktivitetshus, Kyrkslätt.....	61	Finlayson, Tammerfors.....	28
Vanha Paukku, Lappo.....	30	Gammalt fabriksvattentorn, Tammerfors.....	46
Instrumentverkstad, Leppävirta.....	23	Pyhäjärvi kapell, Tammerfors.....	14
Sajaniemi skola, Loppis.....	10	Tallipiha, Tammerfors.....	41
Pitäjäntupa, Mäntsälä.....	63	Klädesfabrik, Tavastehus.....	37
Ungdomsgården Palis, Mänttä-Filpula.....	60	Mejeribibliotek, Tyrnävä.....	22
Erstan kartano, Nastola.....	16	Loftbostäder i en ladugård, Åbo.....	43
Nystads bibliotek, Nystad.....	12	Nya Apoteket, Åbo.....	58
Renoveringscentrum och utställningslokal, Nystad.....	33	The Old Bank, Åbo.....	59
Kartanon Karkuri, Nystad.....	18	Tonavan sauna, Åbo.....	49
		Puutorin vessa, Åbo.....	59
		Skolan, Åbo.....	58

## TÄMÄN JULKAISUN JA VUOSITEEMAN TARINA

**K**eräsimme Euroopan rakennusperintöpäivien vuoden 2013 teemaan *Eläköön rakennus!* liittyen vuoden 2012 lopussa ”ilmiantoja” kiinnostavista rakennuksista ja rakennelmista, joissa käyttötarkoitus on muuttunut. Saimme kaikille avoimella verkkokyselyllä laajanjoukon kiinnostavia ja innostavia vastauksia. Tämä kirja on syntynyt näiden ehdotusten pohjalta.

Euroopan rakennusperintöpäivien työryhmä pyrki poimimaan ehdotuksista erityyppisiä ja tyyllisiä rakennuksia, joissa joko muutostyö tai historiallinen tarina olivat poikkeuksellisia, innovatiivisia tai kohderyhmälleen erityisen tyyppisiä. Toivomme, että nämä esimerkit innostavat tarkastelemaan lähiympäristöä ja sen rakennuksia uusin silmin sekä löytämään niille uusia käyttötarkoituksia.

## HISTORIEN BAKOM PUBLIKATIONEN OCH ÅRETS TEMA

**M**ed anknytning till temata för Dagarna för Europas byggnadsarv 2013 *Länge leve byggnaden!* samlade vi i slutet av 2012 in ”anmälningar” om intressanta byggnader och anläggningar som fått nya användningsändamål. Genom den öppna webbenkäten fick vi in stora mängder intressanta och inspirerande svar. Den här boken bygger på dessa förslag.

Bland förslagen försökte arbetsgruppen för Dagarna för Europas byggnadsarv plocka ut olika typer av byggnader och stilar, där hela ombyggnadsarbetet eller historien bakom byggnaden var ovanliga, innovativa eller typiska för sina målgrupper. Vi hoppas att dessa exempel ska inspirera folk till att se sin närmiljö och byggnaderna som finns där med nya ögon och hitta nya användningsändamål för dem.





Euroopan rakennusperintöpäivien vuoden 2013 teema on Eläköön rakennus! Tavoitteena on kiinnittää huomiota siihen, miten rakennuksia voidaan käyttää uusiin tarkoituksiin. Julkaisu esittelee noin 60 erilaista tapaa ottaa alkuperäisestä käytöstä poistunut rakennus uuteen käyttöön. Samalla teos antaa vihjeitä siitä, mitä kaikkea uhanalaisille rakennuksille voidaankaan tehdä, jos vain halua riittää. Eläköön rakennus! on kannanotto kulttuuriperinnön puolesta.

---

Temat för Dagarna för Europas byggnadsarv 2013 är Länge leve byggnaden! Syftet är att fästa uppmärksamhet vid hur byggnader kan användas för nya ändamål. Publikationen presenterar omkring 60 olika sätt att ge ett nytt användningsändamål åt en byggnad som inte längre används för sitt ursprungliga syfte. Samtidigt ger boken tips om vad man kan göra med hotade byggnader om man bara har viljan. Länge leve byggnaden! är ett ställningstagande för kulturarvet.